

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Oddelek za razredni pouk

TELEVIZIJA, ŠOLSKI OTROCI IN NJIHOVI STARŠI

DIPLOMSKO DELO

Mentorica:

dr. Marjanca Pergar Kuščer, doc.

Kandidatka:

Karin Tanja Žnidarčič

Ljubljana, junij 2011

ZAHVALA

Za strokovno usmerjanje in pomoč pri izdelavi diplomskega dela, se iskreno zahvaljujem mentorici dr. Marjanci Pergar Kuščer.

Hvala vsem učencem, staršem in učiteljem, ki so sodelovali pri zbiranju podatkov in s tem pripomogli k raziskovalnemu delu..

Zahvaljujem se tudi družini, ki mi je ves čas študija stala ob strani in me na tej poti podpirala.

Hvala tudi vsem ostalim, ki so mi na kakršen koli način pomagali in prispevali k nastanku diplomskega dela.

POVZETEK

Diplomsko delo je poskus vpogleda v navade gledanja televizije šolskih otrok, z vključevanjem njihovih staršev. Ker živimo v času množičnih medijev, ki nas obkrožajo na vsakem koraku našega življenja, sem se prav zato odločila, da raziščem to tematiko. Razumevanje in vplive televizije sem v diplomski nalogi proučevala pri učencih v obdobju srednjega otroštva, pojasnila pa sem tudi vlogo staršev in odraslih pri spremljanju televizije. Dostikrat pozabljamo, da niso vsi televizijski programi primerni za otroke. Prav zato je pomembno, da starši oz. odrasli otroka vodijo, mu razlagajo in po potrebi tudi prepovejo nekatere televizijske vsebine.

Empirični del naloge je bil namenjen preverjanju treh temeljnih domnev oz. hipotez. Pri prvi sem poskušala dokazati, da imajo starši pri mlajših otrocih več kontrole pri izbiri in nadzoru televizijskih vsebin, kot pa pri starejših otrocih. Pri drugi sem želela dokazati, da se pri učencih od 1. do 5. razreda čas, preživet pred televizijo, spreminja. Pri zadnji hipotezi pa sem poskušala dokazati, da se odgovori petošolcev in njihovih staršev, o gledanosti televizije, pravil itd., razlikujejo. V raziskavo sem tako vključila učence iz treh 5. razredov in njihove starše, ter starše učencev iz treh 1. razredov.

Rezultati na našem vzorcu kažejo, da se odgovori staršev otrok v 1. razredih in otrok v 5. razredih ne razlikujejo v tem, koliko kontrole imajo nad vsebinami, ki jih gledajo njihovi otroci. Naslednji rezultati, pridobljeni iz odgovorov učencev iz 5. razredov, so pokazali, da učenci skozi odraščanje preživljajo več časa pred televizijskimi sprejemniki, kot v mlajši dobi. Pri primerjavi odgovorov staršev in učencev glede navad, pravil gledanja televizije itd. pa se je izkazalo, da se le-ti med seboj samo delno razlikujejo.

KLJUČNE BESEDE: gledanje televizije, učenci, starši

TELEVISION, SCHOOL CHILDREN AND THEIR PARENTS

ABSTRACT

In the diploma work I attempt to provide an insight of TV watching habits of school children and eventual parent supervision at such. Mass media, especially television, is an omnipresent element influencing our daily lives. I also mentioned the importance of understanding the affects of TV content on school children in the period of their middle childhood as well as the role of parents or other adults in the supervision of TV programs watched. The fact that not all TV programs are suitable for children renders it important that parents or adults provide a child proper guidance, explanation and, if needed, exercise control by prohibiting the child from watching certain TV contents.

The empirical part tests three basic hypotheses. The first study attempts to prove the hypothesis that the parents of younger children exercise more control than is the case with older children. The second hypothesis attempts to prove that the time spent watching TV changes from 1st graders to 5th graders. The last hypothesis tries to prove that the responses in the questionnaire of 5th graders differ significantly from the responses of their parents. The study included three classes of grade 5 children and their parents and the parents only of three classes of 1st graders.

The results of the study sample show that the 1st grade children do not differ from those of the 5th graders in the degree of parental control regarding TV programs watched. The score of the second hypothesis obtained from the responses of 5th grade children showed that school children through their growth period spend more time in front of TV sets than during their younger ages. Parents' responses regarding their children's habits of TV watching were different from the responses of their children.

KEY WORDS: TV watching, school children, parents

KAZALO

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL	3
2.1 RAZVOJNE ZNAČILNOSTI ŠOLSKIH OTROK V OBDOBJU SREDNJEGA OTROŠTVA.....	3
2.1.1 TELESNI RAZVOJ	4
2.1.2 KOGNITIVNI RAZVOJ.....	5
2.1.3 PSIHOSOCIALNI RAZVOJ TER VLOGA STARŠEV IN VRSTNIKOV.....	6
2.1.4 BRONFERBRENNERJEV MODEL RAZVOJA POSAMEZNIKA.....	8
2.2 TELEVIZIJA IN OTROK.....	10
2.2.1 ZAKAJ OTROCI GLEDAJO TELEVIZIJO?.....	12
2.2.2 OTROKOVO RAZUMEVANJE TELEVIZIJE IN TELEVIZIJSKESNIČNOSTI... ..	13
2.3 VPLIVI TELEVIZIJE NA OTROKA	16
2.3.1 POZITIVNI VPLIVI NA OTROKA	17
2.3.2 NEGATIVNI VPLIVI NA OTROKA.....	18
2.3.3 NASILJE IN AGRESIVNOST	20
2.4 TELEVIZIJA V ŠOLSKEM OKOLJU	22
2.4.1 TELEVIZIJA KOT UČNI MEDIJ PRI POUKU.....	22
2.4.2 VPLIV TELEVIZIJE NA UČNO USPEŠNOST	23
2.5 GLEDANJE TELEVIZIJE V DRUŽINSKEM KROGU	24
2.5.1 VPLIV STARŠEV NA OTROKOVO SPREMLJANJE TELEVIZIJE.....	26
3 EMPIRIČNI DEL	29
3.1 OPREDELITEV PROBLEMA	29
3.1.1 HIPOTEZE.....	29
3.2 METODA DELA.....	30
3.2.1 VZOREC	30
3.2.2 PRIPOMOČKI.....	30

3.2.3 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV.....	31
3.2.4 OBDELAVA PODATKOV	31
4 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	32
4.1 KONTROLA STARŠEV PRI IZBIRI TELEVIZIJSKIH VSEBIN.....	32
4.2 ČAS, KI GA OTROCI PREŽIVIJO PRED TELEVIZIJO.....	38
4.3 PRIMERJAVA MNENJ STARŠEV IN OTROK O GLEDANOSTI TELEVIZIJE.....	40
5 ZAKLJUČEK.....	53
6 VIRI IN LITERATURA	56
7 PRILOGE.....	60

1 UVOD

Živimo v času množičnih medijev, ki nas obkrožajo na vsakem koraku našega življenja. Izmed vseh medijev ima televizija še zmeraj pomembno vlogo. Živi z nami, ob nas, v nas. Ždi v naših glavah in se nam plazi pod kožo. Prav zato marsikateri radovedneži preživijo pred televizorjem ali računalniškim zaslonom že več budnega časa kot v šoli. Šolski otroci, pa tudi ostali, namenjajo ogromno časa »dvodimenzionalni televizijski realnosti«, ki ima pomemben vpliv na njihov razumski, čustveni in socialni razvoj.

Znanstveniki si sicer še niso povsem enotni, kako televizija vpliva na šolskega otroka. Raziskujejo vplive na različnih področjih, med drugim kako in kakšno vlogo igra televizija pri njihovih akademskih dosežkih, jezikovnih sposobnostih, pri bralnih veščinah itd. Obstaja precej teorij in avtorjev, ki poskušajo zavrnilo ali potrditi domnevne vplive. V zadnjih tridesetih letih je bilo opravljenih precej raziskav, ki so naštele kar nekaj slabih učinkov prekomernega gledanja televizije. Neke študije so pokazale, da imajo otroci, ki prekomerno gledajo televizijo, manj razvite bralne veščine in osnovno jezikovno zavest, druge so pokazale, da se mlajši otroci, ki prekomerno gledajo televizijo (več kot 21 ur na teden) v šoli slabše učijo. Izkazalo pa naj bi se tudi, da naj bi sedeč življenjski stil v otroštvu vplival na fizično zdravje in razvoj možganov.

Z nadzorom nad količino in kakovostjo programa je televizija lahko pomemben zaveznik pri vzgoji. Prav zato je pomembno in priporočljivo, da starši, družina ter tudi učitelji pomagamo otroka na varen način peljati skozi vse vplive medijev oz. konkretno televizije. Znanstveniki priporočajo in svetujejo, da starši otroka usmerjajo, se o posameznih oddajah pogovarjajo in nekatere morebiti tudi prepovejo. Problem je namreč, da otroci drugače razumejo dogajanje na televiziji. Kritičen čas je predvsem od rojstva do približno začetka pubertete. Prav tu je naloga staršev in odraslih, da otroku pomagajo razumeti, kaj od vidnega je res in kaj ne, zakaj je tako in mu s tem pomagajo približati ter razumeti vlogo televizije in ostalih medijev. Tudi v šoli ni nič narobe, da se učitelji z učenci pogovarjamo o posameznih televizijskih vsebinah in jih skupaj kritično ovrednotimo.

Zagotovo pa drži, da ne moremo imeti stalnega nadzora nad televizijskimi oddajami. To je danes zaradi različnih in prenatrpanih urnikov staršev in otrok skoraj nemogoče.

Kar šteje, je že to, da po zdravem razumu presodimo, kdaj in koliko je gledanje televizije za našega otroka še primerno. Televizija je pač del vsakdana in brez nje ne gre.

Zaradi vseh teh dejstev sem si za naslov diplomskega dela izbrala »Televizija, šolski otroci in njihovi starši«, saj bi s tem rada, tako staršem kot učiteljem, ponudila vpogled v razumevanje same televizije, njenih vplivov in vloge staršev pri otrokovem spremljanju le-te. Starši, odrasli in tudi učitelji smo lahko dobri »vodiči« skozi otrokovo dožemanje medijev, kar pa, mislim, pogosto pozabljamo. Televizijskega sprejemnika ni treba gledati kot sovražnika, pač pa kot mogočno orodje in celo orožje, s katerim lahko ob primerni uporabi dosežemo marsikateri vzgojni cilj.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 RAZVOJNE ZNAČILNOSTI OTROK V OBDOBJU SREDNJEGA OTROŠTVA

V svoji diplomski nalogi sem se osredinila na raziskovanje navad gledanja televizije šolskih otrok v 5. razredih, vključila pa sem tudi njihove starše in starše otrok 1. razredov. Otroci v tej starosti spadajo v obdobje srednjega otroštva, ki traja približno od 6. do 11. leta, ali drugače povedano, otroci srednjega otroštva so učenci od 1. do 5. razreda devetletne osnovne šole.

Seveda ne moremo postaviti popolnoma jasne meje, kdaj se neko obdobje začne in konča, saj se vsak posameznik razvija različno hitro. Pri nekom lahko določene lastnosti obdobja nastopijo prej, druge kasneje. Za razumevanje poteka in zakonitosti razvoja je potrebno upoštevati tudi genski zapis, ki je osnova za rast in razvoj ter okolje, v katerem človek odrasča in živi, saj človeku ponuja, ali pa ne, možnosti za čim boljši razvoj. Velik pomen v razvoju pa igra še samodejavnost človeka.

Da bomo bolje razumeli, kaj je značilno za otroke v srednjem otroštvu, bom v nadaljevanju podrobneje opisala značilnosti obdobja srednjega otroštva z vključevanjem telesnega, spoznavnega in psihosocialnega razvoja, pri zadnjem, psihosocialnem razvoju, pa tudi pomen staršev in vrstnikov. Glede na to, da so med otroki razlike, tako telesne, kognitivne idr., bom za boljšo predstavo razložila tudi Bronfenbrennerjev model razvoja posameznika, ki razlaga, zakaj se posamezniki med seboj tako razlikujemo in kaj je vzrok za te raznolikosti.

2.1.1 TELESNI RAZVOJ

V srednjem otroštvu so si otroci precej različni, saj se v tem obdobju še močno razvijajo. V primerjavi s hitrim tempom zgodnjega otroštva se tu rast višine in teže bistveno upočasni. Čeprav spremembe niso očitne iz dneva v dan, vendarle pripomorejo k osupljivi razliki med šestletniki, ki so še vedno majhni otroci, in enajstletniki, med katerimi so nekateri že podobni odraslim (Papalia idr. 2003).

Otroci so v tem obdobju fizično precej aktivni. Z gibanjem in poskušanjem se jim še naprej razvijajo motorične spretnosti, ki so delno odvisne od spodbud okolja, torej od staršev, vrstnikov, vzgojiteljev in drugih. Postajajo močnejši, hitrejši, izboljšuje se tudi njihova koordinacija. V vse večje veselje jim je preizkušati nove stvari in odkrivati svoje zmožnosti in sposobnosti. Zelo radi se igrajo igro prerivanja, tj. živahna igro, ki vključuje suvanje, brcanje in prevračanje. Z gibanjem tako posnemajo tudi televizijske junake in druge priljubljene like iz knjig ali drugod. Proti koncu obdobja, približno pri 11. letih, pa začne obseg teh iger upadati (Papalia idr. 2003).

Žal se najdejo otroci, ki se kljub vsemu premalo gibljejo, kar je v današnjem času vse pogostejše. Če je otrok preveč pasiven in prevladuje »sedeč« življenjski stil, kot je gledanje televizije ali sedenje pred računalnikom, to že v zgodnjem otroštvu vpliva na slabši razvoj motoričnih spretnosti (Papalia idr. 2003). Prav ta neaktivnost in pasivnost je v tem času postala pereč problem, saj vodi v debelost, kar je tudi ena glavnih zdravstvenih vprašanj v tem obdobju. Otroci, ki v teh letih gledajo televizijo štiri ali več ur na dan, imajo več telesne maščobe in višji indeks telesne mase kot tisti, ki jo gledajo manj kot dve uri na dan. Žal se številni premalo gibljejo, da bi ohranili telesno kondicijo (Papalia idr. 2003). Tudi Erjavec in Volčič (1999) pravita, da raziskave kažejo, da so otroci, ki prekomerno gledajo televizijo (več kot dvajset ur na teden), bolj nagnjeni k prekomerni teži, imajo neprimerne prehranjevalne navade in manj telovadijo kot otroci, ki omejeno gledajo televizijo (sedem do deset ur na teden). Dodajata še, da bodo ti otroci z veliko verjetnostjo postali odrasli ljudje z zdravstvenimi težavami, kot so visok krvni tlak, debelost in diabetes.

Papalia idr. (2003) svetujejo, da lahko za preprečitev negativnih posledic ogromno pripomorejo starši. Iz telovadbe lahko naredijo družinsko aktivnost, tako da skupaj pešačijo ali se igrajo z žogo, uporabljajo stopnice namesto dvigala in omejijo gledanje televizije.

2.1.2 KOGNITIVNI RAZVOJ

Preden se posvetim značilnostim kognitivnega razvoja v obdobju srednjega otroštva, bom za boljše razumevanje najprej opredelila, kdaj sploh govorimo o kognitivnem razvoju posameznika, nato pa izpostavila same značilnosti.

»O kognitivnem razvoju govorimo, kadar poudarjamo mentalne procese, s katerimi pridobivamo znanje in prek katerih se zavedamo okolja. Ti procesi, ki jih uporabljamo pri mišljenju, odločanju in učenju so: zaznavanje, predstavljanje, presojanje, spomin in jezik« (Kuščer 1999, str 16).

Piaget pravi, da otroci okoli 7. leta starosti preidejo na stopnjo konkretnih operacij. To pomeni, da lahko z uporabo miselnih operacij rešujejo konkretne probleme. Tudi razmišljajo lahko že logično, ker so sposobni upoštevati različne vidike neke situacije, prav tako so sposobni razmišljati o objektih v simbolni obliki.

Po 7. letu starosti postane pozornost otrok bolj stabilna. Sposobni so daljše koncentracije kot mlajši otroci. Pri gledanju posamezne televizijske oddaje, pri branju in učenju, se lahko osredotočijo na informacije, ki jih potrebujejo in pri tem izločijo nepomembne (Papalia idr. 2003).

Jezikovne in komunikacijske sposobnosti se v srednjem otroštvu še naprej razvijajo. Sposobnejši so razumeti in razlagati ustna in pisna sporočila, pa tudi okolica jih lažje razume. Večina šestletnikov je tudi zmožnih obnoviti zgodbo filma, televizijske oddaje ali knjige (Papalia idr. 2003).

Otrokom se z razvojem vseh teh sposobnosti odprejo različne možnosti, ne samo na telesnem, športnem področju, temveč tudi drugje. V tem obdobju začnejo obiskovati različne interesne dejavnosti, ki niso le športne narave, temveč tudi spoznavne. Te dejavnosti so glasbene šole, jezikovne šole itd. (Kopitar 2009).

Papalia idr. (2003) pravijo še, da spoznavna rast v srednjem otroštvu otrokom omogoča razvijanje zapletenejših pojmov o sebi ter zorenje in nadziranje čustev.

2.1.3 PSIHOSOCIALNI RAZVOJ TER VLOGA STARŠEV IN VRSTNIKOV

Na tem področju razvoja se bom osredinila na emocionalni, osebni in socialni razvoj otroka, kjer so prepleteni vplivi staršev, družbe in kulture osrednjega pomena.

Za otroka so v srednjem otroštvu vsekakor pomembni starši oz. družina, a se sčasoma pomembnost le-teh manjša. Musek in Pečjak (2003) pravita, da družinski odnosi in vzgoja bistveno vplivajo na oblikovanje posameznikove osebnosti in obnašanja. Dobri odnosi, ali nasprotno, vplivajo npr. na to, kako otrok sprejema šolo, učitelje, kako se vede, torej v kakšno osebo se bo razvil. Marsikaj od tega se lahko nauči tudi iz televizijskih vsebin, zato je še kako pomembno, da imajo starši gledanje televizije pod nadzorom.

Starši imajo vpliv tudi na čustven razvoj otroka. Otroci, katerih starši kažejo neodobravanje negativnih čustev ali jih zanje celo kaznujejo, se naučijo takšna čustva skrivati – vendar so lahko situacije, ki ta čustva znova prebudijo, vir tesnobe pri posamezniku (Papalia 2003).

Kljub pomembnosti družine, pa se, kot sem omenila že na začetku, v obdobju srednjega otroštva vpliv staršev na otroka nekoliko zmanjša. V ospredje stopijo vrstniki, s katerimi delijo svoje veselje in težave. Prav to pomembnost vpliva vrstniških skupin na razvoj posameznika poudarja razvojna psihologinja Judith Rich Harris, a z nekoliko drugačnega, novejšega vidika. Glede na to, da se večina znanstvenikov strinja, da ima družina odločilno vlogo pri vzgoji otroka, J. R. Harris to zanika in ponuja drugo razlago. V nasprotju z do sedaj veljavnimi teorijami zagovarja stališče, da je vpliv staršev na oblikovanje otrokovih čustvenih in miselnih lastnosti zelo majhen. »Tega se lahko znebi s tako lahkoto, kot odvrže star pulover, ki ga je moral nositi, ker ga je silila mama« (Harris 2007, str. 21). Psihologinja tako večji del otrokovih lastnosti (poleg učinkov dednosti) pojasnjuje z vplivom vrstnikov. Seveda ni nepomembno, kako starši ravnaajo z otrokom, a kar po njenem mnenju v resnici šteje, je vpliv genov in vrstniška skupina. Starše skuša s tem tudi razbremeniti prevelikih občutkov krivde oz. bremena, ki jim ga nalagaj, še posebej, če ima otrok težave ali pa nimajo toliko časa in energije za intenzivno ukvarjanje z njim (Harris 2007).

Osebnostno sem nekoliko drugačnega mnenja glede teorije, ki jo je razvila Harrisova. Vseeno menim, da vrstniki nimajo tolikšnega vpliva na posameznika v primerjavi s starši, predvsem v zgodnjih letih. Strinjam pa se, da imajo v primerih, ko starši niso dovolj prisotni ali pa se ne

odzivajo primerno na otroka, vrstniki in tudi mediji kot so revije, računalnik, televizija večjo moč, vseeno pa ne odločilne.

Sicer pa si je večina znanstvenikov enotna, da je v tem obdobju prijateljstvo med šolarji pomembno in prihaja v ospredje. Le-to postane globlje in stabilnejše kot pri predšolskih otrocih. Družijo se v šoli in na poti iz nje, v popoldanskem času pa pri raznih interesnih dejavnostih. V tem času začnejo razlikovati tudi med »najboljšimi prijatelji«, »dobrimi prijatelji« in »znanci« na osnovi tega, kako zaupni so si in koliko časa preživijo skupaj. Prijatelje si izbirajo na podlagi podobnih interesov, starosti, skupnih ciljev itd. Z njimi se učijo komunikacije in sodelovanja, prav tako se učijo o sebi in drugih (Papalia idr. 2003). Pogovori nanesejo tudi na stvari, ki se dogajajo v medijih. Predvsem pri starejših učencih (5. razred) so že popularne takšne in drugačne serije, mehiške nadaljevanke, predvsem če igrajo najstniki. Skratka, prijatelji in vrstniki začnejo v tem času dobivati pomembno vlogo in prav je, da starši otroku druženje dopuščajo in ne skrajno omejujejo, saj ima lahko le-to kasneje posledice.

Kot lahko vidimo, je mnogo dejavnikov, ki so značilni in vplivajo na otrokov razvoj v srednjem otroštvu; od telesnih, kognitivnih, psihosocialnih dejavnikov, do vpliva družine, vrstnikov, učiteljev itd. Vendar pa je to le eno izmed petih obdobj, ki prinese toliko sprememb. Je le košček sestavljanke, pa vendarle zelo pomemben.

Za še boljšo predstavbo, zakaj obstajajo tolikšne razlike med otroki, učenci pa tudi odraslimi, bom predstavila Bronfenbrennerjev model razvoja posameznika. Mislim, da je razumevanje njegove teorije zelo koristno in pomembno tudi z vidika poklica učitelja, saj se v razredu srečamo z otroki iz različnih krajev, različnih družin, z različno vzgojo, navadami in prav je, da razumemo ozadje teh raznolikosti. Na nas, učiteljih, je, da znamo to v razredu na primeren način kompenzirati in prilagajati, pomagati učencu in morebiti prepoznati vzrok za določene težave ter jih odpraviti.

2.1.4 BRONFERBRENNERJEV MODEL RAZVOJA POSAMEZNIKA

Kljub dosedanjim raziskavam Musek in Pečjak (2001) pravita, da raziskovalci prav zaradi kompleksnosti razvoja še vedno proučujejo osebnostni razvoj človeka z različnih teoretičnih izhodišč. Še vedno si niso povsem enotni, ali si je razvoj osebnosti bolje predstavljati kot stopenjski proces, ki poteka po razvojnih stopnjah (fazah, stadijih), ali pa kot neprekinjen (kontinuiran) proces. Zagovorniki ene teorije pravijo, da je razvoj osebnosti neprekinjen proces, kjer se nenehno kopičijo majhne spremembe. Te se kot kvalitativne spremembe pokažejo šele čez čas. Prav takšen je Bronfenbrennerjev okoljski model.

Temeljna komponenta Bronfenbrennerjevega modela je proces oziroma interakcija med posameznikom in okoljem, ali drugače povedano, z okoljskim modelom poudari pomen okolja pri razvoju posameznika. Po njegovem mnenju je socialno okolje celota, v kateri je posamezni, manjši sistem vsebovan v naslednjem in kompleksnejšem sistemu. Gre za koncentrične strukture, ki so v interakciji, in direktno vplivajo na razvoj posameznika. Te strukture oz. sistemi so naslednji: mikrosistem, mezosistem, ekosistem in makrosistem (Histovski 2003).

Mikrosistem

»Mikrosistem je neposredna socialna združba, ki direktno vpliva na življenje posameznika. Taka združba je za šolarja družina, šola in vrstniška skupina, za odraslega pa je poleg družine in prijateljev mikrosistem tudi delovno mesto. Pri proučevanju vpliva družine na otrokov razvoj se raziskave ne usmerjajo več le na ugotavljanje vloge matere, temveč se zanimajo za medsebojni vpliv vseh članov, saj vsak otrok vpliva na vse ostale člane družine in obratno. Tudi odnosi med partnerjema vplivajo na vse v družini« (Kuščer 1999, str. 20, po: Skalar 1996/97). »Podobno tudi raziskave v zvezi s šolo in šolskim uspehom zajemajo vedno več dejavnikov, ki vplivajo na otrokov razvoj in uspeh v šoli. Pri tem se poudarja tako pomen vplivov sproščenega vzdušja in sodelovalnega učenja v razredu, kot pomen dobrih medsebojnih odnosov v razredu in prijateljstva med otroki« (Kuščer 1999, str. 20, po: Skalar 1996/97).

Mezosistem

Mezosistem sestavlja več mikrosistemov, ki so v interakciji, pri čemer so lahko določeni mikrosistemi bolj povezani med sabo (na primer šola in družina, šola in športna skupina...), drugi pa manj ali zelo malo (prijatelji-cerkev). Pomen različnih mikrosistemov se s starostjo posameznika spreminja (12-letnik drugače vrednoti posamezne mikrosisteme kot na primer 18-letnik), kar vpliva tudi na trdnost povezav med mikrosistemi (Histovski 2003).

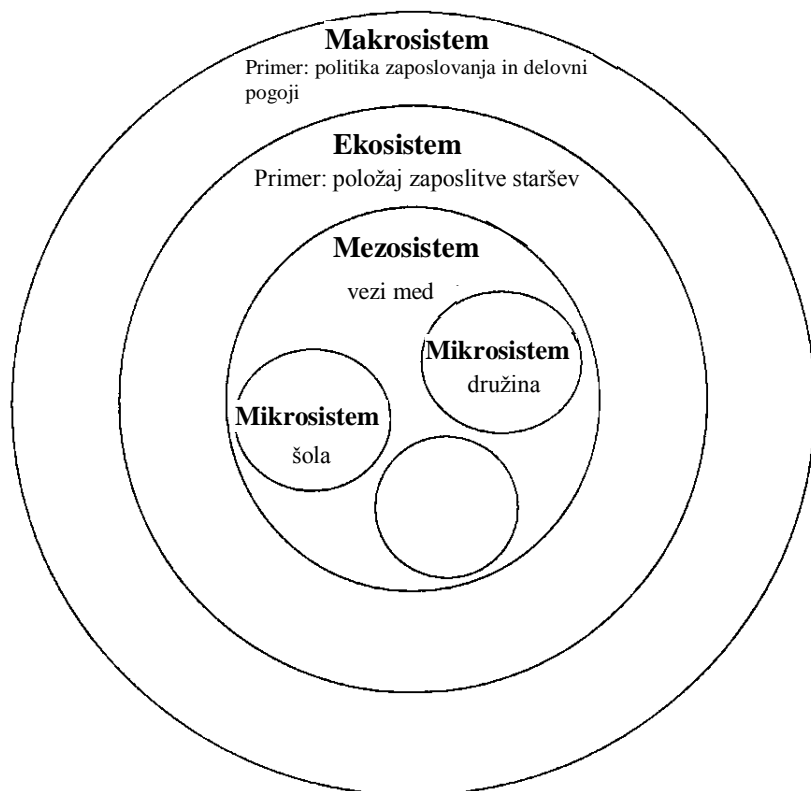
Kuščer (1999) pravi, da ima lahko na primer skrbno domače okolje (ukvarjanje staršev z otrokom, vpliv bratov in sester, ki jih otrok posnema) vpliv na dober šolski uspeh otroka, pa tudi na njegova prijateljstva in stike z vrstniki. Tako je lahko posredno od dogovora v družini odvisno, koliko bodo starši dopustili, da je otrok v stiku z mediji oz. s televizijo ali z računalnikom. S primernim omejevanjem lahko prav tako pozitivno vplivajo na otrokov razvoj.

Ekosistem

Ekosistem vključuje soseščino in javne ustanove, ki vplivajo na delovanje mikrosistemov in njihove povezave. Delovno okolje staršev sicer nima neposrednega vpliva na otroka, a nanj vpliva posredno to, da so starši pogosto odsotni zaradi nadurnega dela. Otroku je lahko prav zaradi tega (med drugim) izpostavljen povečanemu gledanju televizije, saj lahko le-ta predstavlja t.i. »poceni varuško« (Kuščer 1999).

Makrosistem

V delovanje makrosistema, Bronfenbrenner uvršča vplive ideologije, politike, ekonomije, vrednot in vedenjskih vzorcev kulture, etnične skupine ter socialnega razreda. Spremembe v makrosistemu vplivajo na vse ostale sisteme. Tako je po padcu političnega sistema v državah vzhodne Evrope prišlo do privatizacije podjetij, kar je povzročilo spremembe v politiki zaposlovanja. Mnogo ljudi je ostalo zaradi stečajev državnih podjetij brez dela, kar ima velike posledice za dogajanje v družini. Starši z ekonomskimi problemi doživljajo stres, ki lahko vodi do izgube samospoštovanja in drugih osebnih problemov, ob katerih pogosto ni posluha za otrokove razvojne potrebe, pa tudi ne ustreznih spodbud za prosocialni razvoj.

Slika 1: V makrosistem so umeščeni ožji sistemi in njihove povezave (Kuščer 1999).

2.2 TELEVIZIJA IN OTROK

Čas, v katerem živimo, je čas silovite ekspanzije množičnih medijev, med katerimi prevladuje tudi televizija. V živih slikah televizija ustvari videz resničnosti in pove ter pokaže več, kot bi lahko to storilo branje knjige, poslušanje radia itd. Kerčmar (1999) pravi, da je zaradi tega načina posredovanja informacij televizija postala zelo priljubljena med občinstvom. Med evropskimi in severnoameriškimi otroki je celo najbolj spremljan medij. Prisotna je v skoraj vseh domovih, vse pogostejše pa jo najdemo tudi že v otroških sobah. Tudi Erjavec in Volčič (1999) navajata, da ima kar četrtina otrok televizijo v svoji sobi.

Prav njena popularnost v družini in tudi med mlajšimi gledalci je eden od razlogov zakaj sem usmerila pozornost ravno na televizijo. Otrokom omogoča zapolnitev prostega časa, spoznavanje novih pojmov in utrjevanje ter posploševanje že znanih, vpogled v svet resničnosti, hkrati pa tudi v svet domišljije.

Ker bom v nadaljevanju izpostavila tudi nekatere raziskave o pogostosti gledanja televizije, se mi zdi prav, da na samem začetku opozorim, od česa je pravzaprav odvisno, kako pogosto in koliko otrok gleda televizijo. To je namreč odvisno od več dejavnikov in sicer od:

- otrokove starosti,
- inteligentnosti,
- navad gledanja televizije v družini,
- nekaterih njegovih osebnostnih potez...

Vse to in še kaj vpliva na to, koliko časa bo otrok posvetil gledanju televizije. Zanimivi pa so izsledki raznih raziskav.

Slovenske in tuje raziskave (Erjavec, Volčič 1999) kažejo, da otroci gledajo televizijo od 20 do 36 ur na teden. Gledati jo začnejo običajno že pri starosti dveh ali treh let. Do enajstega leta jo gledajo 4 - 5 ur na dan, nato pa gledanje upada. Isti avtorici navajata tudi podatek raziskave, da šoloobvezni otroci porabijo več časa za gledanje televizije kot za katerokoli drugo aktivnost, razen spanja. Prav tako je raziskava Prosti čas mladih v Ljubljani (Gril 2006), ki je vključevala 2000 mladih, v starosti med 12 in 26 let, pokazala, da največ osnovnošolcev (dve tretjini) preživlja prosti čas pasivno, ob poslušanju glasbe in gledanju tv ali video filmov.

Ob tem se mi je porodilo vprašanje, katere aktivnosti se morajo umakniti, da lahko otrok toliko časa posveti gledanju televizije? Boh in Mesec (1970) pravita, da mnogi vzgojitelji trdijo, da otrok zaradi televizije opusti prav tiste aktivnosti, ki od njega zahtevajo več truda in ustvarjalnosti kot gledanje televizije, saj gledanje od nas ne zahteva posebnih veščin in znanja. Podatki raziskav kažejo, da otroci zaradi televizije ali računalnika opustijo nekatere aktivnosti na prostem, vendar so to predvsem neorganizirane aktivnosti, kot so sprehodi in pohajkovanje z vrstniki, medtem ko zanimanje za šport pri otrocih celo naraste. To, da zanimanje za šport ne ponikne, potrjuje tudi raziskava Prosti čas mladih v Ljubljani (Gril, 2006), kjer piše, da se največ mladostnikov vseh starosti (kar devet desetih osnovnošolcev) želi v prostem času ukvarjati s športom (enim ali več).

Glede na to, da mnogo raziskav kaže na to, da otroci zelo radi gledajo televizijo, posledično opuščajo posamezne dejavnosti in se pogosto tudi premalo gibljejo, sem se odločila, da za

boljše razumevanje raziščem, kaj pravzaprav žene otroke h tako množičnemu in pogostemu spremljanju televizije.

2.2.1 ZAKAJ OTROCI GLEDAJO TELEVIZIJO?

Kot mnogo drugih avtorjev, tudi Marie Winn (Bašič, Hrvatin 1995) navaja, da ima lahko televizija vlogo zapolnjevanja časa, pomirjanja, lahko je način reševanja problemov, oblika kaznovanja ali nagrade. Novejše raziskave pa med drugim kažejo tudi to, da otroci vedno več gledajo televizijo prav zaradi vse večje odsotnosti staršev. Torej je televizija postala neke vrste »varuška«.

Wilbur Schramm je v 60-ih poudaril tri glavne značilnosti, zakaj otroci gledajo televizijo:

1. da pasivno uživajo, ker televizija ponuja fantazijski svet; otroci prepustijo domišljiji prosto pot;
  2. da se informirajo (kako se obleči, obnašati...)
  3. televizija ima družbeno koristno vlogo (gledanje televizije s prijatelji...)
- (Erjavec, Volčič 1999).

V tretji točki (televizija ima družbeno koristno vlogo) se dandanes stvari nekoliko razlikujejo. V sedemdesetih letih so lastniki televizije med prijatelji in znanci uživali ugled in spoštovanje. Pri njih so se zbrali sorodniki, prijatelji, znanci in sosedje, da bi si ogledali priljubljene oddaje ali nadaljevanke, kot je bila na primer nadaljevanka Izgubljeni v veselju. Takšnih večerov pa so se veselili tudi zaradi medsebojnega druženja, klepeta in zabave. Televizija je v tem času igrala pomembno socializacijsko vlogo (Sivec 2001). Danes pa je televizija skoraj v vsakem domu, zato nima več take povezovalne vloge. Postala je središče, kjer se zbira družina ali pa je gledanje izrazito individualno. Z znanci so ostali skupni le še pogovori o gledanih oddajah.

Zveza prijateljev mladine Slovenije (Erjavec, Volčič 1999) je leta 1998 izvedla raziskavo o medijskih navadah osnovnošolskih otrok, ki je vključevala 9752 učencev osnovnih šol.

Raziskave so pokazale, da slovenski otroci najbolj pogosto gledajo televizijo zato, da se zabavajo, spočijejo, pozabijo na probleme in ker nimajo nič drugega početi, starejši otroci (11 – 12 let) pa tudi zato, da dobijo informacije. Ugotovljeno je bilo še, da delež otrok, ki gledajo televizijo zato, da se spočije, narašča s starostjo. Tako je 20,6 odstotkov sedemletnikov obkrožilo ta odgovor, 39,6 odstotkov enajstletnikov in 43,9 odstotkov štirinajstletnikov. Tudi delež otrok, ki gledajo televizijo zato, da pozabi na probleme, narašča s starostjo.

Prav tako so otroci v raziskavi Bradleya Greenberga (Gunter, McAleer 1990) v Londonu na vprašanje »Zakaj gledam televizijo?« odgovorili s podobnimi razlogi, kot so: da jim čas hitreje mine, da pozabijo na svoje skrbi, za spodbudo, za sprostitev, pa tudi da se kaj novega naučijo, da spoznajo kaj novega o sebi. V podobni ameriški raziskavi so razlogi dokaj identični. Otroci gledajo televizijo, da bi se kaj naučili, iz navade in da jim mine čas, da imajo družbo, da pobegnejo od skrbi in težav, za spodbudo ter za sprostitev.

Konec koncev pa je ob televiziji mogoče za nekaj časa pozabiti na prenapolnjen urnik, kar je predvsem za šoloobvezne otroke v današnjem času zelo pomembno. Vseeno pa ne smemo zanemariti dejstva, da različno stari otroci drugače razumejo in interpretirajo raznovrstne vsebine, prikazane na televiziji, kot pa odrasli.

2.2.2 OTROKOVO RAZUMEVANJE TELEVIZIJE IN TELEVIZIJSKE RESNIČNOSTI

Kot kažejo raziskave, je gledanje televizije med otroki precej priljubljena dejavnost. Vendar se moramo zavedati, da ima lahko televizija na posameznika neizmerno velik vpliv, saj diktira njegovi predstavi o svetu. Otroci so za to še bolj dovzetni, ker nimajo toliko izkušenj, da bi ločili, kaj od vidnega je res in kaj ne. Prav zato sem se odločila, da raziščem, kako si otroci pravzaprav razlagajo videne stvari na televiziji, kako se s starostjo spreminja njihovo dojemanje, ali ločijo med realnimi in nerealnimi dogajanjem na televiziji. Odraslemu človeku, ki je usvojil abstraktno razmišljanje in razume medije seveda to ne predstavlja problema, a neizkušene otroke to vsekakor bega.

Všeč mi je misel Koširjeve (1996), ki pravi, da mediji niso okno v svet, temveč le predstava. Moramo jih znati brati. Dodaja še, da so otroci pri tem najbolj potrebni pomoči, saj do četrtega ali petega leta ne ločijo med obkrožajočo se resničnostjo in medijsko predstavo. Erjavec (1999) poudarja, da prav ustvarjalci televizijskih programov pogosto pozabljajo na razlike v kognitivnem zaznavanju informacij. Tako izpostavljajo predvsem otroke, stare manj kot 10 let, katerih razumevanje in zaznavanje programov sta na nižji ravni. Pravi tudi, da se otrokove sposobnosti razumevanja televizijskih programov razvijejo šele v prvih šolskih letih.

Obstaja precej teorij o otrokovem razumevanju televizijskih vsebin, vendar se le-te med seboj razlikujejo. Erjavec (1999) pravi, da obstajajo različni kriteriji (dejanskost, verjetnost, verodostojnost, formalne značilnosti medijev...), po katerih znanstveniki razlikujejo otroške ocene resničnosti vsebine na televiziji. Vendar za nobeno raziskavo, ki je bila narejena le na podlagi določenega kriterija ocenjevanja (ne)resničnosti, ne moremo trditi, da je optimalna. Pogoste kritike letijo na uporabo eksperimentalnih raziskav, ki naj nebi udeležencem omogočale istih razmer, kot jih imajo doma. Se pa večina znanstvenikov strinja, da otroci naredijo bistven korak k dojetanju televizijske vsebine med petim in devetim letom starosti. Toda tudi pred petim letom obstaja pomemben razvojni premik v otroškem razumevanju resničnosti na televiziji, ki pa ga je težko izmeriti.

Zagotovo lahko trdimo, da se s starostjo in razvojem otroka njegovo razumevanje televizije spreminja. To dokazujeta tudi Erjavec in Volčič (1999), ki pravita, da je med petletniki kar polovica takšnih otrok, ki ne razume, da so televizijski junaki pravzaprav igralci, pri osmih letih jih to ve tretjina, pri enajstih pa skoraj vsi. Kot zanimivost bi omenila raziskavo Aleksandre Bikić (2009), kjer jo je zanimalo, ali starši vedo, če njihov otrok razume, kaj se na televiziji dogaja zares in kaj "se samo delajo". Prišla je do rezultatov, da večina staršev (84%) ni prepričanih ali pa sploh ne ve, ali imajo njihovi otroci pravo predstavo o realnosti na televiziji.

Mislim, da slednja raziskava dobro kaže na dejstvo, da bi morali biti ljudje, predvsem starši, v današnjem času bolj informirani o medijih in kako otroci prikazano televizijsko »resničnost« razumejo. Občutek imam, da se o tem niti ne govori veliko, ker konec koncev si televizijske hiše zagotovo ne želijo zmanjšati števila uporabnikov in bolj malo razlagajo, kaj naj bi starši omejevali, zakaj naj bi nadzorovali gledanje televizije, ali kaj naj bi celo prepovedali.

V nadaljevanju bom na kratko predstavila razvojne razlike glede razumevanja televizijske resničnosti po starostnih obdobjih otroka. Predstavila bom, kaj otrok pri določenih letih najraje gleda, kaj ga pritegne na televiziji, na kaj je pozoren itd.

Buckingham (2003) razlaga razumevanje televizije glede na starost, ko so starostne omejitve okvirno določene. Najmlajšim oz. dojenčkom se zdi televizija najbrž kot naključni izbor barv, zvokov in slik. Pritegne jih torej raznolikost barv, nenehno se spreminjajoča slika na ekranu in glasovi. Najpogosteje gledajo risanke. Nekoliko kasneje dojemajo televizijo kot magično škatlo, v kateri živijo mali ljudje. Pri dveh letih pa večinoma že razumejo, da je televizija medij, ki prikazuje dogodke, ki se dogajajo drugje. Od dveh let naprej se pri otrocih razvija razumevanje jezika televizije. Vedo, da veljajo drugačna pravila na televiziji kot v resničnem življenju. Naučijo se, na primer, prepoznati začetek in konec programov ter razliko med programi in oglasi. Nekje med tretjim in petim letom je razlikovanje med televizijo in resničnim življenjem bolj fleksibilno, bolje že razumejo, da je na televiziji včasih nekaj resnično, nekaj pa ne. Okoli četrtega leta se poskušajo identificirati z junaki, jih posnemati in delajo enostavne analogije. Med petim in sedmim letom začnejo razlikovati med različnimi vrstami programov, na primer med risankami in dogajanjem v živo. V mišljenju sedem-, osem- in devetletnika pa že igrajo pomembno vlogo dejstva. Začnejo ločevati, kaj je res in kaj ni, oz. začnejo se zavedati motivov televizijskih producentov, na primer, da nas oglasi želijo prepričati, da nekaj kupimo. Oblikujejo tudi svoje mnenje o medijski vsebini

Ta in še mnoge druge raziskave so pomembne predvsem za vzgojitelje, profesorje in starše, saj so dobra preddispozicija za učenje o medijskih vsebinah in za posredovanje informacij o tem, kako gledati televizijo. Žal je raziskovanje otrokovega razumevanja resničnosti na televiziji zelo problematično. Raziskovalcem predstavlja velik problem nezmožnosti otrok, še posebej najmlajših, da jasno razložijo, kdaj in zakaj trdijo, da so dogodki na televiziji resnični. »Dorrova je v raziskavi ugotovila, da lahko jasno razložijo svoje misli šele otroci, stari 11 ali 12 let, vendar je največji razvoj v razumevanju resničnosti na televiziji pri otrocih dosežen pred to starostjo« (Erjavec 1999, str. 18).

Kot pravi Erjavec (1999), televizijske vsebine niso vedno prilagojene otrokovi razvojni stopnji, pa vendarle jih otroci skupaj s starši ali brez njih gledajo. Ali nas bi morale take vsebine oz. programi skrbeti. Kako televizija sploh vpliva na otroka, kje se pojavljajo dileme?

2.3 VPLIVI TELEVIZIJE NA OTROKA

Ob prebiranju literature sem opazila, da obstaja mnogo različnih pogledov na temo vpliva televizije na posameznika. Strokovnjaki se sicer strinjajo, da je vpliv medijev na otroke velik, vendar kljub različnim raziskavam, okroglim mizam in drugim vrstam izmenjave mnenj vplivanja televizije na otroka še ni dokončno raziskano.

Mnogo ljudi verjame, da televizija otrokom škodi. Največji problem naj bi bilo dejstvo, da otroci preveč gledajo televizijo in ostajajo pokonci pozno v noč in gledajo programe, ki so zanje neprimerni. Vendar pa Erjavec in Volčič (1999) pravita, da sama televizija otrokom ne škodi – če se naučijo, kako pravilno in kritično gledati televizijske programe in kako ohraniti distanco do medijske, televizijske realnosti. Pri tem imajo lahko velik vpliv tudi starši, ki otroku omejujejo gledanje, pomagajo izbrati primerne programe, se z njimi pogovorijo o videnem itd.

Luthar (1995) je mnenja, da je vpliv televizije predvsem dolgoročen in veliko bolj diferenciran kot po navadi mislimo. Pravi, da televizija vpliva predvsem na dolgoročno kultiviranje odnosa do recimo moških in ženskih vlog, do starejših ljudi, do etičnih ali seksualnih manjšin.

Ashbach (Orel 2001) je eden izmed avtorjev, ki zavzema zelo radikalno stališče do vpliva televizije na otroka. Meni, da naj bi ta medij gledalca omamljal na podoben način kot droge in alkohol. Pravi, da bo otrok po njej posegal še toliko raje, če v njegovi družini ni pristnih medsebojnih odnosov, ki bi ga čustveno in intelektualno zadovoljevali in izpolnjevali.

Mnenja o televiziji so različna. Zgoraj sem jih omenila le nekaj, več jih bom v naslednjem podpoglavju. Moramo pa se zavedati, da ima na vsakega posameznika drugačen vpliv, zato so posledice gledanja televizije nujno povezane z otrokovo družinsko, šolsko, delovno, prijateljsko in siceršnjo življenjsko izkušnjo (Erjavec, Volčič 1999). Ko se odločimo, kateri vidiki so odločilni za razčlenjevanje vplivov televizije na otroka, moramo upoštevati naslednje kriterije:

- katere oddaje otrok gleda;
- koliko časa porabi za gledanje;
- kje in kako gleda;

- kdo in kako spremlja otroka pri gledanju;
- ali je vsebina oddaj primerna starosti otroka in njegovim sposobnostim;
- katere potrebe otrok zadovoljuje s televizijo;
- kako izbrati oddaje za vzgojo;
- kako povezati prejšnje izkušnje otroka z novimi, ki si jih je pridobil s televizijo

(Juričan 1999).

Televizija ponuja veliko koristi za otroke, pa tudi obratno. Ima mnogo prednosti, ki jih cenimo, pa tudi slabe strani, ki jih nebi smeli zanemariti. V nadaljevanju bom predstavila nekaj mnenj različnih avtorjev, raziskovalcev, pedagogov idr., ki opredeljujejo pozitivne in negativne vplive televizije. Seveda pa je ob prebiranju negativnih in pozitivnih vplivov potrebno upoštevati že zgoraj omenjene kriterije, saj televizija nima enakih učinkov na vse otroke. Če jo starši in pedagogi uporabljajo na pravilen način, lahko poučuje, navdihuje in motivira otroke.

2.3.1 POZITIVNI VPLIVI NA OTROKA

Televizija ima prav gotovo mnogo pozitivnih strani. Marsikdaj pove in pokaže več, kot lahko pokaže učitelj, več kot knjige, več kot časopis, radio...

Armstrong (1991) se opira na številne raziskave, ki ugotavljajo, da ima televizija na učenje pozitiven vpliv. Omogoča celostno učenje. Sporočilo oddano preko televizije, je slušno, vidno in čustveno. Besedilo je oddano na bolj zanimiv način in tako si otroci lažje zapomnijo vsebino. Tudi Boh in Mesec (1970) pravita, da je televizija izvrstna pripovedovalka pravljic in zgodb. Otroku je dostopna preden zna brati.

Na internetni strani Media Awareness Network (2010) pravijo, da dokumentarni programi lahko pomagajo razviti kritično mišljenje o družbi in svetu. Novice, aktualni dogodki in zgodovinski programi pripomorejo, da se mladi bolj zavedajo drugih kultur in ljudi. V neki raziskavi so celo odkrili zvezo med gledanjem televizijskega programa in splošno informiranostjo pri otrocih. Otroci, ki so več sledil televizijskemu programu, so bili bolj

obveščeni o vsakdanjih dogodkih, posebno še, če so se o tem pogovarjali s starši. Televizija lahko prispeva tudi k otrokovemu osebnostnem razvoju. Otrok dobi vpogled v to, kako drugi živijo, kako oblikujejo medsebojne odnose, kako drugi rešujejo probleme, ki so pravzaprav zelo splošni. Otrok spozna, kaj pomeni pomoč drugemu, nauči se razumevati čustva drugih, lahko se vživi v njihove probleme. TV programi pa pogosto raziskujejo tudi sporna ali občutljiva vprašanja, ki lahko staršem olajša pogovor oz. razprave z otrokom.

Navsezadnje pa otrok spozna rokovanje z elektronskimi mediji; vklop televizije, videorekorderja, DVD-ja, kamere. Ob tem se razvija tudi timsko delo in sodelovanje.

2.3.2 NEGATIVNI VPLIVI NA OTROKA

Med najpomembnejšimi nevarnostmi, ki na otroke prežijo s televizijskih ekranov, je že samo prikazovanje nevarnosti in agresije, kar bom nekoliko bolj poglobljeno predstavila tudi v poglavju Nasilje in agresivnost na televiziji. Otroci radi oponašajo tisto, kar vidijo, pa če je to tekmovanje s kolesom ali skok z velike višine. Nevarnost in vznemirjenje sta privlačna tudi v programih, ki niso v prvi vrsti namenjeni otrokom, a jih vseeno spremljajo, na primer v športnih prenosih (Tolovaj 2010). Na tem mestu se sicer Boh in Mesec (1970) strinjata, da mladostniki lahko dobijo idejo za svoje dejanje v kakšnem filmu ali drugi oddaji, vendar se ne strinjata, da je film tisti, ki povzroča takšno ravnanje. Menita, da je potrebno vzroke za njihovo vedenje iskati v njihovih odnosih z drugimi ljudmi, predvsem s starši ali rejniki od prvih trenutkov življenja dalje. Tu bi še omenila Papalio idr. (2003), ki pravijo, da so otroci, posebno tisti, ki jih starši strogo disciplinirajo, bolj kot odrasli dovzetni za vpliv nasilja na televiziji.

Ni pa nasilje edina nevarna stvar. Graham (2009) piše, da je na televiziji tudi veliko neresničnega dogajanja. Otroci, ki še ne znajo ločiti med realnostjo in fantazijo, si lahko marsikatero dejanje predstavljajo popolnoma napačno. Zato je pomembno, da otroke vodimo pri gledanju televizije in jim kakšno manj jasno stvar tudi razložimo.

Boh in Mesec (1970) od negativnih vplivov navajata tudi, da televizija dela otroke preveč pasivne, da jim zaradi prekomernega gledanja zmanjkuje časa za druge bolj konstruktivne aktivnosti, in da jih lahko tudi odvrača od obiskovanja gledališč, muzejev, galerij ipd.

Kokalj (2001) pravi, da so otroci, ki preveč časa posvetijo televiziji, običajno negotovi, sramežljivi, pasivni in nagnjeni k lenobi. Običajno se bojijo stikov z ljudmi, upirajo se dejavnostim, ki od njih zahtevajo napor, domišljijo in spretnost. Taki otroci se neradi pogovarjajo, ne povedo svojega mnenja, so neprilagojeni in nekritični gledalci.

Raziskave, o katerih poročata Erjavec in Volčič (1999), kažejo tudi, da so šoloobvezni otroci, ki preživijo preveč časa pred televizijo, nagnjeni k prekomerni teži, imajo neprimerne prehranjevalne navade in manj telovadijo kot otroci, ki omejeno gledajo televizijo. Tako se začnejo že v otroštvu težave s fizičnem zdravjem, prekomerno gledanje pa lahko vpliva tudi na njihov razvoj možganov in sposobnosti učenja. Nekatere študije (Boyse 2010) povezujejo zgodnje gledanje televizije s kasnejšimi težavami pozornosti, kot so ADHD. Vendar pa se drugi strokovnjaki ne strinjajo s temi rezultati.

Da bi kot starši, učitelji ali vzgojitelji omejili negativne vplive televizije, Boh in Mesec (1970) priporočata, da otroke usmerjamo pri gledanju televizije, se z njimi pogovarjamo o vsebini in s svojimi pripombami uravnovešamo morebitno enostransko prikazovanje. Tako jih naučimo tudi kritičnega sprejemanja prikazanih televizijskih oddaj in filmov.

Ker pa sta nasilje in posledično tudi agresivnost temi, ki že desetletja spodbujata razprave o medijskih učinkih na ljudi, otroke, hkrati pa starše tudi najbolj skrbi, sem se prav zaradi tega odločila, da v svoji diplomski nalogi namenim nekaj besed tudi temu.

2.3.3 NASILJE IN AGRESIVNOST

Skozi pregledovanje literature sem skoraj povsod zasledila tematiko, ki se je dotikala televizijskega nasilja, nasilja v medijih, iskanje vzrokov agresivnega vedenja zaradi televizije itd.

Po besedah Erjavčičeve (1999) je ključen problem raziskav o vplivu televizijskega nasilja na otroke opredelitev samega nasilja. Mnoge raziskave niso bile uspešne ravno zaradi tega, ker so napačno opredelile nasilje in niso upoštevale otroške percepcije nasilja na televiziji. Nekatere raziskave tudi niso upoštevale konteksta prikazanega nasilnega dejanja. Tako so bili gledalci pogosto navdušeni nad nasilnim dejanjem, saj je bilo narejeno v opravičljive namene.

Kaj je torej nasilje? Bašič Hrvat (1995) navaja eno od definicij Georga Gerbnerja, ki z raziskovalno skupino analizira nasilje na televiziji že od leta 1967. Zapisali so definicijo, ki pravi, da je »nasilje vsaka uporaba fizične sile (z orožjem ali brez njega), ki je uperjena proti sebi ali drugemu in ima za posledico bolečino ali smrt« (Bašič Hrvat 1995, str. 37).

Znanstveniki so z analizami programov prišli do rezultatov, da je prikazovanje nasilnih dejanj zelo pogosto. Tudi raziskovalna skupina pod vodstvom Gerbnerja je ugotovila, da večina oddaj, ki jih predvajajo v najbolj gledanih časovnih terminih, vsebuje nadpovprečno število nasilnih prizorov (Bašič Hrvat 1995).

Zanimivo je raziskovalno poročilo iz leta 1971, o katerem poroča Bašič Hrvat (1995). Ugotovili so namreč, da večina nasilnih prizorov sodi v kategorijo zabavnega programa, da je med otroškimi oddajami število nasilnih prizorov naraščalo hitreje kot pri ostalih programskih zvrsteh, da je število nasilnih dejanj v medijih petdesetkrat višje od stopnje nasilja v družbi, ter da imajo t.i. »težki gledalci« (tisti, ki gledajo televizijo po pet in več ur na dan) občutek, da živijo v veliko bolj nasilnem okolju, kot tisti, ki ne gledajo televizije. V poročilu so že takrat opozorili na vlogo, ki jo imajo starši pri ustvarjanju otrokovega kritičnega odnosa pri gledanju televizije. Na tem mestu bi omenila podatek raziskave Lesjakove (1999) o gledanju televizije v slovenskih družinah, ki je pokazal, da kar 62 odstotkov staršev ni otrokom nikoli prepovedalo gledanja nasilnih prizorov.

Nekoliko novejše so raziskave Potterja iz leta 1995 (Orel 2001), kjer je z analizo zabavnega programa komercialnih televizijskih mrež v ZDA ugotovil, da je prikazanih kar 38 nasilnih dejanj na uro, v dopoldanskem otroškem programu ob koncu tedna pa 20 do 25 nasilnih dejanj na uro. Nekoliko bolj razveseljujoča je analiza programa slovenske nacionalne in treh komercialnih televizij iz leta 1997, o kateri poroča Gerksič (Orel 2001). Ta je pokazala, da se prikazovanja nasilnih prizorov pojavlja za polovico manj kot v ZDA in sicer 16 nasilnih dejanj na uro.

Tako pogosto prikazovanje televizijskega nasilja nenehno spodbuja raziskave o možnih učinkih le-tega na gledalce. Zaznavanje nasilja je gotovo povezano s starostjo otroka in s konkretnim prikazovanjem. Toda tudi z dolgoročnimi raziskavami o vplivu televizijskega nasilja na gledalca znanstvenikom ni uspelo ločiti vpliva televizije od vplivov okolja. Poleg tega pa je za večjo verodostojnost rezultatov tovrstnih raziskav treba natančno opredeliti pojem nasilje, na kar je opozorila tudi Erjavčičeva (Orel 2001). Ta pravi, da moramo pri tem upoštevati okoliščine nasilnega dejanja, vzroke zanj, ne/sprejemljivost glede na družbene vrednote in norme ter kaj gledalci pojmujejo kot nasilje.

Vogrinčičeva (2006) piše, da do posledic televizijskega nasilja pri otrocih, kot so agresivno obnašanje, večja prestrašenost, redukcija občutljivosti za bolečino in trpljenje drugih itd., pride samo pod določenimi pogoji, in še ti morajo prav nesrečno sovpasti. Zapisala je, da med najpogostejše sodijo:

- pretirano gledanje televizije oziroma televizijska odvisnost
- pozitivno obarvani nasilni prizori v televizijskih vsebinah in očitna legalizacija agresije
- šibka socialna interakcija gledalca
- socialno okolje z razmeroma visoko stopnjo agresivnosti
- že prej obstoječ visok potencial agresivnosti pri gledalcu

Večina znanstvenikov je torej mnenja, da televizije same ne moremo kriviti za agresivnost ljudi. Erjavec in Volčič (1999) pravita, da lahko mirno ovržemo domneve o enostavni povezanosti televizije in agresivnega obnašanja.

2.4 TELEVIZIJA V ŠOLSKEM OKOLJU

2.4.1 TELEVIZIJA KOT UČNI MEDIJ PRI POUKU

Dandanes učni načrti zahtevajo vedno več znanja, ki ga morajo učenci usvojiti. Z novimi dosežki in spoznanji se tudi tehnologija v izobraževanju zelo hitro razvija. Običajne pripomočke pri učenju kot so tabla, učbenik, zvezek izpodrivajo sodobna avdiovizualna sredstva (televizija, šolski radio, računalnik, projektorji, interaktivna tabla ipd.). Učencem lahko vsi ti pripomočki lajšajo razumevanje učne snovi. Prav zaradi tega se mi zdi pomembno, da se učitelji izobražujejo na tem področju in so »v koraku s časom«, kar pa seveda zahteva določene sposobnosti in sicer:

- da znajo uporabiti tiste učne medije, s katerimi bodo dosegel boljše rezultate,
- da učnih sredstev ne jemljejo kot tekmeča, temveč kot dopnilo,
- da spremljajo novosti na področju učnih medijev in učnih materialov za te medije,
- da znajo sodelovati z drugimi učitelji pri uporabi izobraževalne tehnologije

(Kerčmar 1999).

Opažam, da imajo pomanjkanje znanja pri operiranju z novimi mediji starejši učitelji, vendar pa so mlajše generacije precej dobro podkovane na tem področju, kar je razumljivo. Televizija in računalnik sta postala že del našega vsakdana in nas spremljata skorajda od malih nog.

Lee Potter (Armstrong 2000) pravi, da se šole in posledično učitelji ne bodo mogle izogniti novim medijem, temveč jih bodo morale integrirati kot pomemben del učnega procesa. Vloga učitelja pri pouku se ravno zaradi avdiovizualnih sredstev menja. V določenih fazah lahko stopi na stran in ga tako vsaj delno zamenja učni medij.

Avdiovizualni mediji tako omogočajo učencem individualno in tudi skupinsko bolj razumeti oziroma približati učno snov. S tem se poveča intenzivnost dožemanja, aktivnost posameznika in skupine v raziskovanju učne snovi.

2.4.2 VPLIV TELEVIZIJE NA UČNO USPEŠNOST

Ob prebiranju literature sem opazila, da raziskovalci posvečajo kar nekaj pozornosti preučevanju učinka, ki ga ima televizija na otrokovo pridobivanje splošnega znanja, na njegovo šolsko delo in uspeh v šoli. Strokovnjaki, ki se ukvarjajo z vplivom televizije na otroke, se niso prenehali spraševati, ali televizija vpliva na sposobnost učenja, ali ima gledanje televizije tudi negativen vpliv na učenje. Mnogo raziskav neposredne povezave med gledanjem televizije in sposobnostjo učenja ni potrdilo, vendar kljub temu zanimanje za omenjeno vprašanje ni pojenjalo. Mnenja še vedno ostajajo deljena.

Zagovorniki slabega vpliva televizije na učno uspešnost (Boh, Mesec 1970) menijo, da otrok zaradi nje zanemarja šolsko delo, da ne spodbuja otrokove intelektualne radovednosti in vedoželjnosti, ampak oži njegove interese. Prav tako menijo nekateri pedagogi. Televizija, po njihovem mnenju, vzame otroku toliko časa, da mu ga potem ne ostane dovolj za domače naloge in da moti resno učenje. Pravijo še, da le-ta odteguje otroke od branja in drugih aktivnosti. Zaradi televizije naj bi hodili zvečer prepozno spat in so posledično zjutraj v šoli utrujeni ter nepazljivi. Na tem mestu bi dodala, da so raziskave slovenskih otrok (Erjavec, Volčič 1999) pokazale, da kar 19% otrok gleda televizijo redno do 23. ure, 10% pa tudi do 24. ure, kar je po mojem mnenju za šoloobveznega otroka v osnovni šoli precej pozno. Mislim, da ima v današnjih časih velik vpliv tudi računalnik. Precej otrok igranje računalniških iger povsem prevzame in pozabijo na uro, ko bi morali že zdnaj spat.

Na drugi strani zagovorniki pozitivnega učinka televizije na učno uspešnost menijo drugače. Pravijo, da imajo vsaj nekatere televizijske oddaje učni pomen in zato otroku lajšajo delo v šoli, ter vzbujajo in širijo nove interese (Boh, Mesec 1970).

V zadnjih dvajsetih letih je bilo opravljenih veliko raziskav, ki so ugotovile korelacijo med prekomernim gledanjem televizije in omejevanjem miselnih sposobnosti. Strokovnjaki so prišli do zaključka, da se mlajši otroci, ki gledajo televizijo več kot enaindvajset ur tedensko, v šoli slabše učijo. Nekateri drugi strokovnjaki, ki so raziskovali povezanost učnega uspeha in gledanje televizije, pa večinoma niso našli razlik v učnem uspehu učencev, ne glede na pogostost in število ur gledanja televizije. Nasprotno. Ugotovili so, da je včasih sicer prišlo do nekakih manjših odstopanj v to ali ono smer, nekih bistvenih razlik med učenci, ki televizijo gledajo malo, skoraj nič ali veliko, pa ni moč zaslediti.

Kot vidimo, so dognanja različna. Upoštevati moramo, da ima televizija na vsakega posameznika drugačen vpliv, kar je odvisno od mnogih dejavnikov, ki sem jih omenila že v poglavju Vplivi televizije na otroka. Menim, da morajo starši sami presoditi, koliko televizije je za njihovega otroka še sprejemljivo, da nima negativnih posledic tako v šoli kot na ostalih področjih. Vsekakor pa skrajnosti prekomernega gledanja televizije niso priporočljive.

Da bi bolje razumeli vlogo staršev in družine pri otrokovem spremljanju televizije, sem se v naslednjem poglavju posvetila prav temu. Zanimalo me je, kako oz. če sploh različni vzgojni stili v družini vplivajo na navade gledanja televizije in kakšno vlogo imajo pri tem starši.

2.5 GLEDANJE TELEVIZIJE V DRUŽINSKEM KROGU

»Pogosto si pod pojmom »družinsko gledanje televizije« predstavljamo družino, zbrano pred migetajočim ekranom, ki uživa v večerni razvedrilni oddaji. Toda v času, ko se vedno manj žena in mater odloča ostati doma, ta podoba ne drži več. Novejši načini vzgoje so s seboj prinesli navidezno večjo neodvisnost otrok, zaradi česar se vedno več sami odločajo o tem, kdaj in kaj bodo gledali po televiziji« (Volčič 1999, str. 95).

Volčič (1999) pravi, da obstaja več različnih dejavnikov, ki lahko vplivajo na načine, na katere družine vzpostavljajo svoje navade gledanja televizije. Raziskave so pokazale, da je odločanje, kaj gledati na televiziji, pogosto stvar mnogih družinskih konfliktov. Obstajajo značilni družinski vzorci gledanja in nadzora nad sprejemnikom, ki temeljijo na pravilih in leti so pomembni posredovalci vpliva televizije na otroka. Toda odločanje o načinu uporabe televizije, o načinu sprejemanja televizije, kdo in pod kakšnimi pogoji jo bo uporabljal, so lahko zelo različni.

Zgodnje raziskave (Volčič 1999, po: Aronwitz 1985) so domnevale, da se družine obnašajo demokratično in se skupaj odločajo, katere oddaje bodo gledale. Malenkost novejša raziskava (Volčič 1999, po: Schneider 1989) je pokazala podobno, vendar z dopolnjeno ugotovitvijo, ki pravi, da se v družinah, kjer je nivo izobrazbe enega ali obeh staršev visok, izbira oddaje določa na bolj demokratičen način in ne na avtoritaren. V ostalih družinah so bile, kar me

preseneča, ženske tiste, ki so po navadi uveljavljale svojo voljo pri izbiri programa, takoj za njimi so bili možje, medtem ko so otroci skoraj brez izjeme v manjšini, kajti le ena od sedmih odločitev je bila njihova. Tudi Kanadske raziskave (Volčič 1999, po: Luke 1985) so pokazale, da naj bi pri nesoglasjih matere prevladoval nad očeti, čeprav so člani družine dojemali očeta kot lastnika sprejemnika. Do obratnih ugotovitev pa je prišla Lesjakova (1999), ki je v diplomski nalogi Otrokovo spremljanje televizije prišla do rezultatov, da je oče tista središčna družinska osebnost, katere beseda ima veljavo in jo je treba spoštovati. Oče je tisti, ki tudi največkrat odloča o dejanskem gledanju televizije, kar se izkaže šele po družinskem prepiru.

Kot vidimo so rezultati različni, v zakup pa je potrebno vzeti tudi, da so nekatere še iz leta 80 in gotovo se je v 35-ih letih na tem področju nedvomno kaj spremenilo. Mislim, da je precej odvisno od družine do družine, kdo ima zadnjo besedo pri gledanju televizije. Bi se pa tudi sama bolj nagibala k temu, da najbrž v današnjih časih pogosteje obvelja moška beseda.

Kako pa je glede samega omejevanja gledanja televizije v družini? Dostikrat sem slišala, da starši otroku postavijo pogoj, da bo televizijo gledal, ko bo opravil vse obveznosti, kar zadeva šolo (domače naloge, učenje itd.). Prav tako naj nebi gledal televizije pozno v noč z razlogom, ker je zjutraj potrebno zgodaj vstati in iti v šolo. Starši pogosto prepoved gledanja televizije uporabljajo kot sredstvo kaznovanja in tudi otroci prepoved gledanja dojemajo kot kazen. Tu se mi porodi vprašanje, ali starši dejansko vedo, zakaj so potrebne omejitve in nadzori gledanja. V nadaljevanju sem raziskala prav to, torej ali imajo starši kaj nadzora, kako lahko vplivajo na otrokovo spremljanje televizije in kaj kažejo statistični podatki.

2.5.1 VPLIV STARŠEV NA OTROKOVO SPREMLJANJE TELEVIZIJE

Starši pogosto uporabljajo televizijo tudi za to, da bi umirili, potolažili, nagradili ali kaznovali otroka, lahko pa jo uporabijo kot nadomestilo za »poceni varuško«. Televizija sicer ni tako učinkovita kot prava varuška, učinkovita pa je v tem, da vsaj za hip stiša, umiri in zaposli otroka. V zgodnjem obdobju otrokovega razvoja in tudi kasneje je aktivna vloga staršev pri spremljanju televizije zelo pomembna; sodelovanje in nadzor pri izbiri programov odločilno pripomorejo k bolj pozitivnemu vplivu televizije.

Lovrić (2003) navaja, da lahko vpliv staršev na to, kako otroci gledajo televizijo, deluje na dva načina; posredno in neposredno. Neposredno na gledanje televizije vplivajo s tem, da otroku postavijo jasna pravila, kaj sme gledati in koliko časa, da mu razlagajo med gledanjem določene vsebine, se o njej kasneje pogovorijo in vzpodbujajo ali odsvetujejo gledanje določenih oddaj. Na posreden način in brez določenega namena pa vplivajo kot modeli, ki jih otrok posnema. Odrasli prav na ta način v veliki meri vplivajo na otroke na primer s svojim izborom televizijskih oddaj. Če starši in drugi družinski člani gledajo zgolj zabavni program, potem ne moremo pričakovati, da bodo otroci pretirano navdušeni nad izobraževalnimi oddajami.

Tudi Boh in Mesec (1970) opozarjata, da otroci starše posnemajo glede navad gledanja televizije in starši se morajo tega zavedati in upoštevati. Za primer sta napisala, da »prav tako kot starši ne želijo, da jih otroci motijo pri oddajah, ki jih zanimajo, naj starši ne motijo gledanja svojih otrok. Ko je na sporedu oddaja, ki se je je otrok veselil že ves teden, ga ne pošljemo v trgovino po kruh; počakajmo da bo oddaja končana, in si po oddaji vzemimo čas, da se o njej z otrokom tudi pogovorimo« (Boh, Mesec 1970, str. 34).

Kot vidimo, starši lahko vplivajo na to, kako otroci dojemajo in spremljajo televizijo, žal pa jih je le malo dejansko vključenih v otrokovo uporabo televizije. Pogosto tudi podcenjujejo čas, ki ga otroci namenijo televiziji. Starši oz. matere se po rezultatih raziskave (Erjavec 1999) niti ne zavedajo, koliko časa njihov otrok preživi pred televizijo. Analize so namreč pokazale, da so otroci ocenjevali, da pred televizijo preživijo dvakrat več časa, kot pa so za to ocenjevale matere. Dokazano je tudi, da matere, v primerjavi z otroki, poročajo o več pravilih in pogostejšem spremljanju televizije. Predvidevam, da bi lahko vzrok za razliko v rezultatih

med starši in otroki pripisali družbeno zaželenemu odgovoru. Lahko pa starši resnično ne vedo, da njihov otrok preživi veliko več časa pred televizijo, kot si predstavljajo.

Erjavec in Volčič (1999) pravita, da je zelo pomembno, da se otroci naučijo kritično oceniti medijsko vsebino. Tako naj bi starši gledali televizijo skupaj z otrokom in se potem o vsebini tudi pogovorili, kar bi pripomoglo k otrokovemu kritičnemu ocenjevanju televizijske vsebine. Pogovor tako odpravi marsikatero dvome in strahove, ki nastajajo v otrocih zaradi nepopolnega razumevanja oddaj. S tem bi jim bili na razpolago za morebitno pomoč, sami pa bi se lahko prepričali o primernosti oddaje. Svetujeta tudi, da če starši menijo, da določena oddaja ni primerna za otroka, da mu to tudi argumentirano razložijo. Seveda pa morajo otroku dati možnost soodločanja pri izbiri televizijskega programa in pustiti, da izrazi svoje mnenje. Torej, izbira programa nebi smela biti zgolj domena staršev.

In kako je v praksi? Ali se starši pogovarjajo z otrokom o televizijskih vsebinah, nadzorujejo gledanje? Gunter in McAleer (1999) sta zapisala, da otroci precej časa pred sprejemnikom preživijo sami, ter da družinsko gledanje televizije upada. Po raziskavah, ki jih navaja Erjavec (1999), šest- do dvanajstletniki trdijo, da jih starši sicer nadzorujejo, vendar ne vodijo gledanja televizije v smislu, kaj naj gledajo in česa ne. Iz druge študije je bilo razvidno, da tudi poznavanje staršev o možni škodi televizije ni peljalo k povečanju nadzora otrokovega gledanja.

Mislim, da bi lahko vzrok rezultatov, ki ne kažejo na povečanja nadzora staršev pri gledanju televizije, pripisali hitrem tempu življenja oz. delovniku staršev- ti so v službi do poznih popoldanskih ur. Najbrž nimajo časa oz. pozabijo na pomen pogovora o televizijskih vsebinah in skupnega gledanja. Mogoče bi morale tudi šole večkrat poudariti in ozaveščati starše o vplivih televizije, ne le glede fizičnih učinkov na otroka, temveč tudi o vplivu na vedenje, psiho, dožemanje prikazanih vsebin ipd.

Kot zanimivost bom za konec predstavila še nasvete, kaj konkretno lahko naredijo starši za izboljšanje vpliva televizije na svojega otroka:

- Glejte oddajo z otrokom. Pogovorite se o prizorih, ki bi jih lahko narobe razumel ali so kak vidik pomanjkljivo predstavili (oddaje so polne klišejev).
- Postavite jasne omejitve gledanja (na primer prepoved po 20. uri, dovoljenje za gledanje le med vikendi in prazniki, prepoved gledanja oddaj, namenjenih višjim starostnim stopnjam).

- Vztrajno pojasnjujte (in ponavljajte, nikar ne pozabite na ponavljanje!) otrokom razlike in podobnosti med izmišljeno zgodbo, prikazano na ekranu, in resničnim življenjem.
- Spodbujajte otroka, da bo polovično informacijo z ekrana nadgradil z branjem, pogovori in drugimi viri informacij.
- Otroku pomagajte razviti kritični odnos do reklam tako, da skupaj primerjate obljube s televizije in resničnost.
- Pogovarjajte se z drugimi starši in poskušajte ustvariti skupna pravila, da ne bodo nekateri otroci pod pritiski zaradi oddaj, ki jih drugi gledajo, oni pa ne.
- Otroku ponujajte zabavne in zdrave alternative gledanju televizije, kot so izleti, družabne igre, ogledi koncertov ...
- Otroka ob gledanju izzivajte z vprašanji: “Kako pa bi ti to napravil?”, “Kaj si misliš o takšnem obnašanju?”, “Se ti zdi to pametna odločitev?” in podobno.
- ‘Križarjenje’ po kanalih nadomestite z gledanjem po urniku ali kar z izposojajo izbranih programov na kasetah ali DVD-jih.

(Tolovaj, 2011)

Navsezadnje televizije ne moremo prepovedati, lahko oz. moramo pa jo primerno omejiti. Otroci odraščajo skupaj s tem medijem, zato bi se bilo temu nesmiselno izogibati. Ob primerni uporabi televizije, je le-ta lahko zelo dober učitelj, obratno pa lahko postane sovražnik v vašem domu.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Televizija je eden najbolj razširjenih medijev, ki so mu izpostavljeni tudi otroci. Za marsikoga je pomemben del preživljanja prostega časa. Menim, da v današnjem času vse več otrok, že od malih nog, preveč prostega časa nameni gledanju televizije. Raziskave (Livingstone, 2002) kažejo, da začnejo otroci v Veliki Britaniji gledati televizijo pri dveh do treh letih in jo do enajstega leta gledajo približno štiri do pet ur na dan. Tako se že v otroštvu začne »sedeči življenjski stil«, ki lahko vpliva na fizično zdravje, sposobnosti učenja in razvoj možganov. Čeprav je pomembno, da si otroci svoj prosti čas zapolnijo z dejavnostmi po svoji izbiri, pa mora biti ta čas namenjen tudi gibanju in interesnim dejavnostim.

Vse bolj se mi zdi zaskrbljujoča tudi sama kakovost oddaj, ki jih gledajo otroci. Tu imajo pomembno vlogo starši, ki bi po mojem mnenju morali imeti več nadzora nad vsebinami, ki jih otrok gleda po televiziji, ter se o njih pogovarjati.

V empiričnem delu diplomske naloge me je zanimalo, koliko nadzora in vpliva imajo starši nad svojimi otroki pri gledanju in pri izboru televizijskih vsebin, ali se čas, ki ga otroci preživijo pred televizijo, s starostjo spreminja, ter koliko oz. če sploh se odgovori staršev in otrok o navadah gledanja televizije razlikujejo.

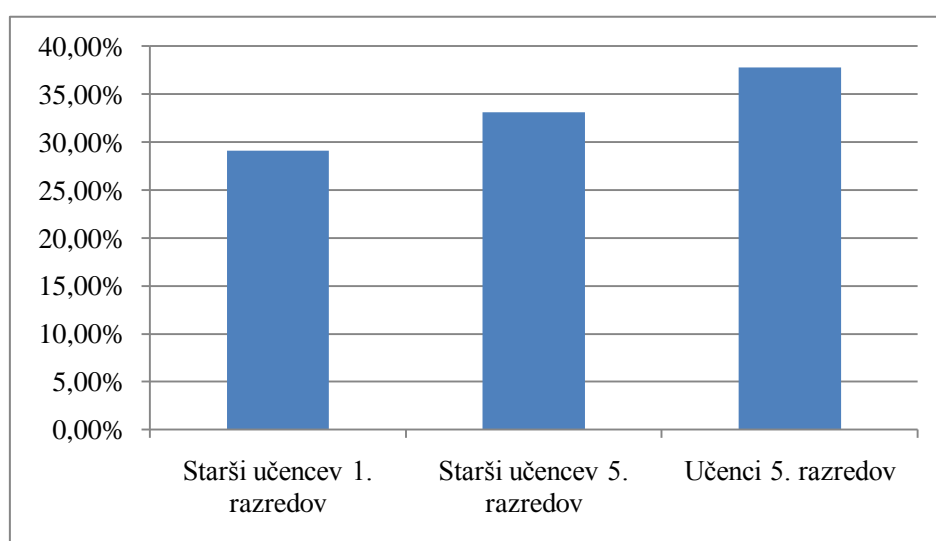
3.1.1 HIPOTEZE

1. Pri mlajših otrocih imajo starši več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin.
2. Čas, preživet pred televizijo, se od 1. do 5. razreda spreminja.
3. Odgovori staršev in otrok o gledanosti televizije se razlikujejo.

3.2 METODA DELA

3.2.1 VZOREC

V raziskavi je sodelovalo 92 staršev (62,2%) in 56 učencev (37,8%) iz osnovne šole v Ribnici. 43 je bilo staršev učencev iz treh prvih razredov (29,1%), 49 staršev učencev iz treh petih razredov (33,1%) ter 56 učencev prav tako iz treh petih razredov (37,8%).

Graf 1: Udeleženci v raziskavi

3.2.2 PRIPOMOČKI

Vprašalnik za učence in vprašalnik za starše (priloga, str. 60, 61).

Raziskavo sem izvedla s pomočjo vprašalnika za starše in učence, ki sem ju sestavila na podlagi problema. Vprašalnika sta si vsebinsko enaka, razlike sem naredila zgolj v nagovarjanju ali v prilagojenosti vprašanj učenčevemu razumevanju.

Vprašalnika vsebujeta 3 vprašanja zaprtega tipa ter 15 trditev s petstopenjsko lestvico odgovorov od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da trditev za posameznika, ki odgovarja, nikakor ne velja, 2 da ne velja, 3 včasih velja, 4 velja in 5 popolnoma velja.

3.2.3 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Vprašalnike za starše v treh 1. razredih sem razdelila na roditeljskem sestanku, kjer so jih starši tudi rešili. Učencem v vseh treh 5. razredih sem vprašalnike razdelila med razrednimi urami. V vsakem razredu sem razložila in podala navodila za izpolnjevanje vprašalnika ter jim pustila, da ga samostojno rešijo in oddajo. Ker so v 5. razredih že imeli roditeljski sestanek, sem učencem razdelila še vprašalnik za njihove starše, ki so ga vzeli domov. Ti so v roku enega tedna rešene vrnil.

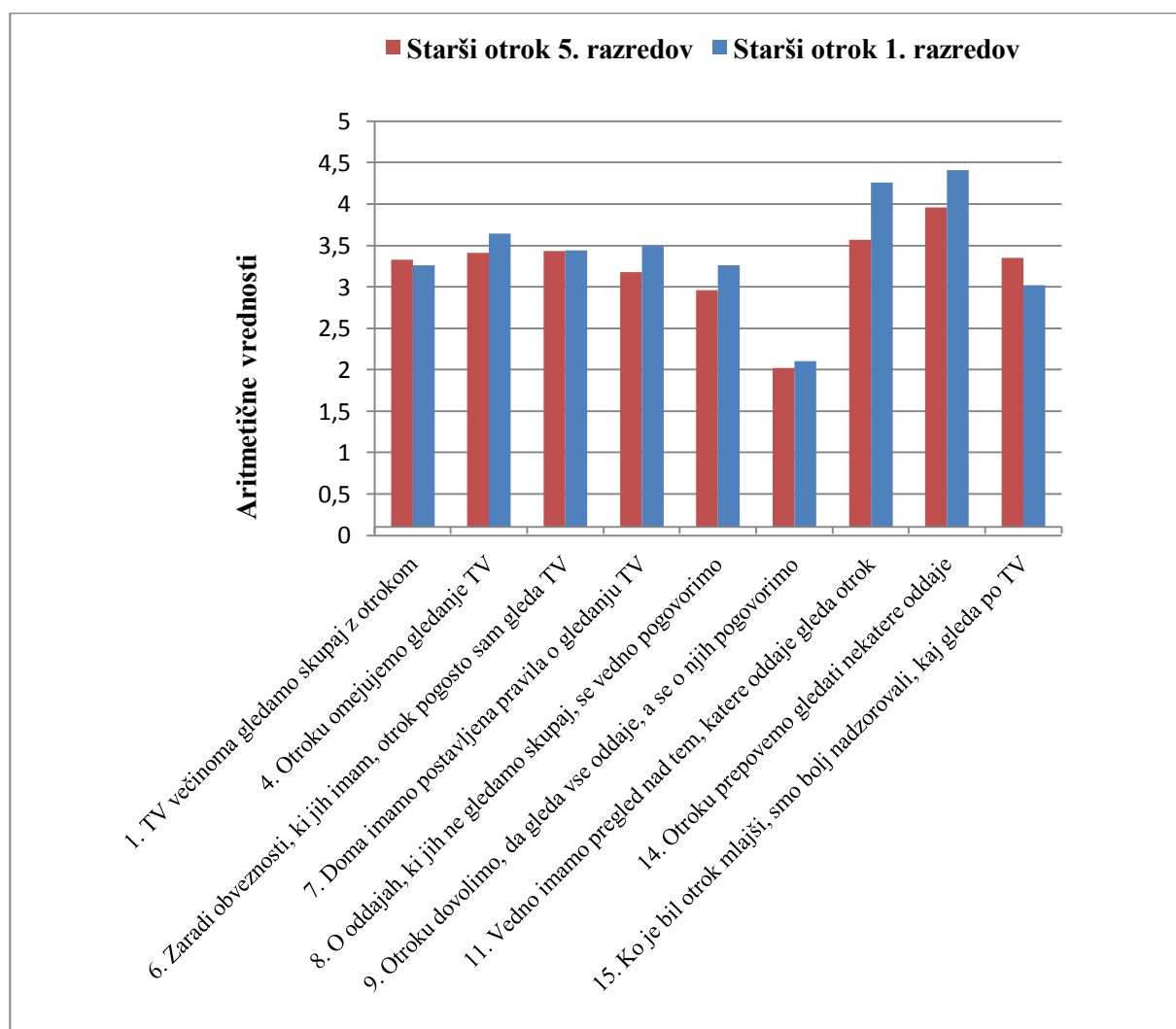
3.2.4 OBDELAVA PODATKOV

Odgovore sem uredila v kategorije, jih prikazala z opisno statistiko (frekvence in procenti) in izračunala pomembnosti razlik med primerjavnima skupinama. Izračune pomembnosti razlik sem izvedla s pomočjo t-testa in χ^2 preizkusa. Uporabila sem tudi χ^2 preizkus enake verjetnosti. S tem preizkusom sem dokazovala, ali tudi v osnovni množici prevladuje enak rezultat kot v vzorcu.

4 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

4.1 KONTROLA STARŠEV PRI IZBIRI TELEVIZIJSKIH VSEBIN

Predvidevala sem, da imajo pri mlajših učencih (prvošolcih) starši več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin kot pa starši starejših učencev (petošolcev). Za analizo sem uporabila odgovore staršev otrok iz 1. razredov in odgovore staršev otrok iz 5. razredov. S seštevanjem izbranih vrednosti od 1 do 5 (1- nikakor ne velja, 5- popolnoma velja), sem za vsako trditev izračunala aritmetično vrednost. Aritmetične vrednosti sem prikazala v Grafu 2, in sicer za vsako skupino staršev posebej. Višje doseženo število točk na vprašalniku in posledično višje povprečne vrednosti na grafu pomenijo, da ima ena skupina staršev več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin.

Graf 2: Aritmetične vrednosti odgovorov staršev otrok iz 1. razredov in iz 5. razredov

Frekvenčna analiza, ki je prikazana na grafu, je sicer pri večini trditev pokazala na razlike v prid 1. razreda. To bi lahko potrdilo moja predvidevanja in pričakovanja, da imajo starši otrok 1. razreda nekoliko več nadzora pri gledanju televizije. Ali gre za statistično pomembne razlike, sem preverila s t-testom za neodvisne vzorce (razlike so statistično pomembne na nivoju 0,05).

Tabela 1: Televizijo večinoma gledamo skupaj z otrokom

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	3,26	0,727	-0,490	0,625
5. razred	3,33	0,658		

Iz t-testa ugotovimo, da med odgovori staršev mlajših in starejših otrok, ni statistično pomembnih razlik ($t = -0,490$ $df = 90$ $sig = 0,625$). Kljub temu, da je razlika v povprečjih med primerjalnima skupinama skoraj zanemarljiva, le-ta kaže v prid staršem otrok iz 5. razreda. Rezultat bi argumentirala s tega vidika, da starši mlajših otrok mogoče redkeje gledajo televizijo s svojim otrokom, ker le-ta pogosteje gleda risanke, medtem ko petošolca (poleg risank) zanimajo tudi že bolj »odrasle« oddaje (dokumentarci, filmi...), ki zanimajo tudi starše. Od tod predvidevam, zakaj starši s starejšim otrokom pogosteje gledajo televizijo.

Tabela 2: Otroku omejujemo gledanje televizije

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	3,64	1,008	1,045	0,299
5. razred	3,41	1,117		

Glede na povprečno vrednosti sicer opazimo, da starši mlajšim otrokom nekoliko bolj omejujejo gledanje televizije, kot pa starejšim otrokom. Vendar pa rezultat t- testa ne kaže statistično pomembnih razlik ($t = 1,045$, $df = 89$, $sig = 0,299$) med primerjalnima skupinama. Iz vrednosti variance tudi vidimo, da sta obe skupini staršev zelo raznoliko odgovarjali na to

vprašanje, vrednost variance je namreč zelo visoka. Glede na to lahko sklepamo, da nekateri starši svojim otrokom pogosto omejujejo gledanje televizijskih oddaj, drugi pa zelo malo.

Tabela 3: Zaradi obveznosti, ki jih imam, otrok pogosto sam gleda televizijo

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	3,44	0,881	0,066	0,947
5. razred	3,43	1,021		

Povprečne vrednosti nakazujejo na minimalne razlike v odgovarjanju med starši starejših in mlajših otrok. Posledično je tudi rezultat t-testa pokazal, da ima trditev izmed vseh ostalih statistično najbolj nepomembno razliko ($t = 0,066$, $df = 90$, $sig = 0,947$). Ker gre za minimalna odstopanja v povprečju odgovorov, sklepam, da zaradi obveznosti staršev, tako mlajši kot starejši otroci, večkrat gledajo televizijo sami. Skoraj zagotovo starši ne morejo storiti drastičnih sprememb, kar zadeva njihov delavnik v službi, ne glede na to, ali imajo predšolskega ali že odraslega otroka. Rezultat te trditve bi lahko povezali tudi z dosedanjimi raziskavami, ki pravijo, da imajo danes starši zaradi službe in drugih obveznosti, manj časa, ki bi ga posvetili otroku.

Tabela 4: Doma imamo postavljena pravila o gledanju televizije

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	3,49	1,183	1,242	0,218
5. razred	3,18	1,167		

Pri tej trditvi opazimo nekoliko več odstopanj v povprečju, vendar kljub temu premalo, da bi rezultat t-testa pokazal statistično pomembne razlike ($t = 1,242$, $df = 90$, $sig = 0,218$). Sta pa rezultata variance precej visoka. Sklepamo lahko, da imajo nekateri starši doma postavljena pravila o gledanju televizije, drugi pa ne.

Tabela 5: O oddajah, ki jih ne gledamo skupaj, se vedno pogovorimo

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	3,26	1,071	1,451	0,150
5. razred	2,96	0,889		

Glede na povprečne vrednosti sicer vidimo, da se starši otrok iz 5. razredov nekoliko redkeje pogovarjajo o oddajah, ki jih ne gledajo skupaj z otrokom, vendar pa kljub temu t-test ni pokazal statistično pomembnih razlik med odgovori staršev mlajših in starejših otrok ($t = 1,451$, $df = 90$, $sig = 0,150$).

Tabela 6: Otroku dovolimo, da gleda vse oddaje, a se o njih pogovorimo

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	2,10	1,055	0,388	0,699
5. razred	2,02	0,758		

Iz t-testa ugotovimo, da med odgovori staršev otrok iz 1. in 5. razredov ni statistično pomembnih razlik ($t = 3,388$, $df = 88$, $sig = 0,699$). Obe skupini staršev so izmed vseh ostalih trditev tu dosegli tudi najnižje povprečne vrednosti. Oboji se nagibajo bolj k temu, da ne velja, da bi otroku dovolili gledati vse oddaje in se nato o njih pogovorili. Iz vrednosti variance lahko tudi sklepamo, da so starši otrok iz 5. razredov pri svojih odgovorih bolj poenoteni kot starši otrok iz 1. razredov, ki imajo o tej trditvi bolj raznoliko mnenje.

Tabela 7: Vedno imamo pregled nad tem, katere oddaje gleda otrok

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	4,26	0,954	3,560	0,001
5. razred	3,57	0,890		

Na osnovi t-testa vidimo, da se odgovori staršev mlajših in starejših otrok statistično pomembno razlikujejo ($t = 3,560$, $df = 90$, $sig = 0,001$). Imamo torej statistično popolnoma različna vzorca, kar pomeni, da je odgovarjanje staršev mlajših otrok na to vprašanje bistveno drugačno, kot pa odgovarjanje staršev starejših otrok. Povprečne vrednosti tudi nakazujejo na to, da imajo starši otrok iz 1. razreda pogosteje pregled nad tem, katere oddaje otrok gleda.

Tabela 8: Otroku prepovemo gledati nekatere oddaje

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	4,41	0,805	2,678	0,009
5. razred	3,96	0,798		

Rezultati t-testa so tudi v tem primeru pokazali statistično pomembne razlike ($t = 3,560$, $df = 90$, $sig = 0,001$) med odgovori staršev otrok iz 1. in staršev otrok iz 5. razredov. Glede rezultatov povprečnih vrednosti lahko sklepamo, da starši otrok iz 1. razredov otrokom pogosteje prepovedo gledati nekatere oddaje, kot pa to počno starši otrok iz 5. razredov.

Tabela 9: Ko je bil otrok mlajši, smo bolj nadzorovali, kaj gleda po televiziji

Starši	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
1. razred	3,02	1,179	-1,291	0,200
5. razred	3,35	1,200		

Povprečne vrednosti nakazujejo, da so starši otrok iz 5. razredov imeli nekoliko več nadzora kaj otrok gleda po televiziji, kot ko je bil mlajši. Tak rezultat sem tudi pričakovala, kar bi argumentirala s tem, da se predšolski otrok najbrž niti ni toliko zanimal za televizijo in straši niso potrebovali toliko nadzora, kot je morebiti potrebno pri starejšem otroku, ki ga televizija že bolj pritegne. Sicer pa lahko iz rezultatov t-testa vidimo, da med odgovori staršev mlajših in starejših otrok ni prišlo do statistično pomembnih razlik ($t = -1,291$, $df = 89$, $sig = 0,200$). Iz vrednosti variance lahko tudi sklepamo, da sta obe skupini staršev zelo raznoliko odgovarjali na to trditev, vrednost variance je namreč zelo visoka. Lahko bi rekli, da so nekateri starši svojemu otroku, ko je bil mlajši, precej omejevali gledanje televizije, drugi pa teh omejitev niso imeli.

Če povzamemo rezultate, prikazane v zgornjih tabelah, lahko vidimo, da je t-test pokazal statistično pomembne razlike med starši starejših in mlajših otrok samo pri dveh trditvah. Ti trditvi sta v Tabeli 7: Vedno imamo pregled nad tem, katere oddaje gleda otrok, ter v Tabeli 8: Otroku prepovemo gledati nekatere oddaje. Starši otrok 1. razredov pri obeh trditvah dosegajo višje povprečne vrednosti kot pa starši otrok 5. razredov. Samo v teh primerih se potrdi moje predvidevanje, da imajo starši mlajših otrok več pregleda in prepovedi pri gledanju televizije kot pa starši starejših otrok. Zgleda, da glede nadzorov, prepovedi, skupnega gledanja itd. ne igra vloge ali je otrok mlajši (1. razred) ali starejši (5. razred). Sicer sem pričakovala, da bo prišlo do več razlik, kar je bil tudi razlog za postavljeno hipotezo. Očitno se vprašani starši kar držijo postavljenih pravil gledanja televizije skozi odraščanje otroka, oz. vsaj do 5. razreda, kot je zajeto v vzorec. Predvidevam, da bi do večjih odstopanj prišlo, če bi imela bolj reprezentativen vzorec. Zanimiva je tudi raziskava Mladi in mediji (Erjavec, Volčič 1999), ki jo je Zveza prijateljev mladine izvedla leta 1998. Pokazala je, da delež otrok, ki so jim starši prepovedali gledanje določenih programov pada s starostjo. Do devetega leta je bilo takih otrok nad četrtino, potem pa je delež otrok, ki bi jim starši prepovedovali gledanje določenih oddaj, naglo padel.

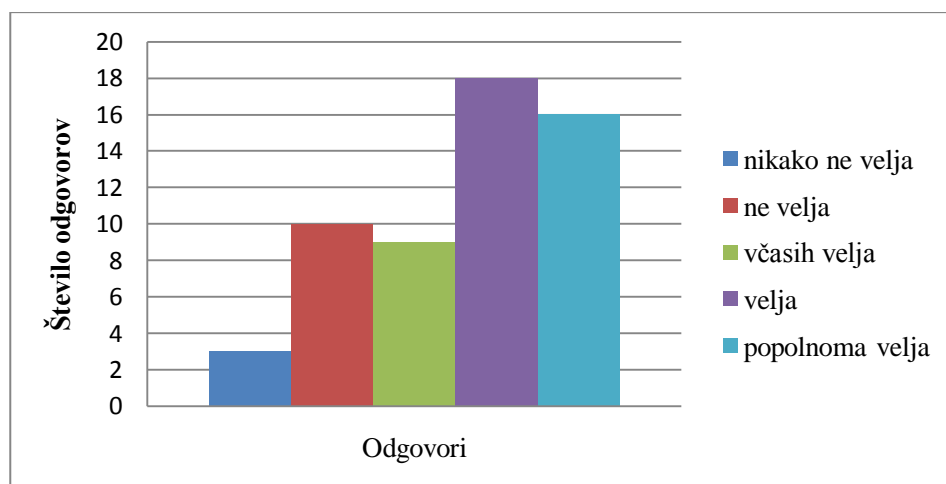
Rezultati frekvenčne analize so pri večini trditev pokazale na razlike v prid 1. razreda oz. nakazujejo, da imajo starši otrok 1. razredov več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin, kot pa ga imajo starši otrok 5. razredov. Vendar pa je t-preizkus statistično pomembne razlike zaznal zgolj pri dveh trditvah. Hipotezo, da imajo pri mlajših otrocih starši več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin, zavrnamo.

4.2 ČAS, KI GA OTROCI PREŽIVIJO PRED TELEVIZIJO

Predvidevala sem, da se pri učencih od 1. do 5. razreda čas, preživet pred televizijo, spreminja. Za analizo sem uporabila odgovore učencev iz 5. razredov in sicer na izbrano trditev Ko sem bil/a mlajši/a (1. razred), sem gledal/a manj televizije. Rezultate sem prikazala v Tabeli 10 ter na Grafu 3.

Tabela 10: Frekvence odgovorov učencev 5. razredov

Ko sem bil/a mlajši/a (1. razred), sem gledal/a manj televizije	f	f (%)
NIKAKOR NE VELJA	3	7,0
NE VELJA	10	17,5
VČASIH VELJA	9	15,8
VELJA	18	31,6
POPOLNOMA VELJA	16	28,1
SKUPAJ	56	100,0

Graf 3: Frekvenčni prikaz odgovorov učencev 5. razredov na trditev Ko sem bil/a mlajši/a (1. razred), sem gledal/a manj televizije

Izračun χ^2 preizkusa enake verjetnosti ($\chi^2 \leq 11,15$ ($g = 4$, $P = 0,05$)) kaže, da se v osnovni množici vsi odgovori ne ponavljajo enako verjetno. Prevladuje trditev *velja*, da so učenci gledali manj televizije, ko so bili mlajši oz. v 1. razredu. S tem je tudi potrjeno moje predvidevanje.

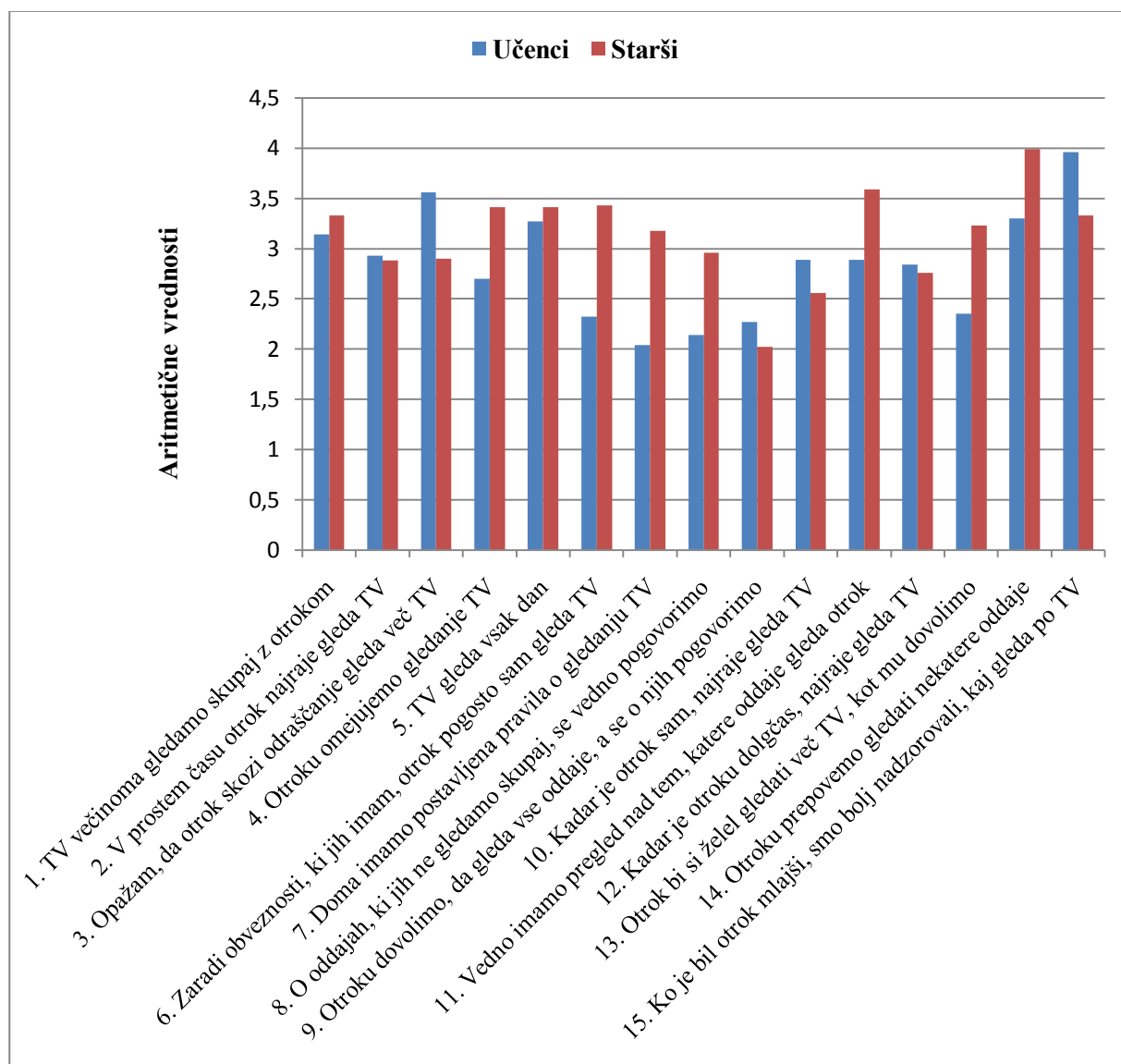
Raziskava Mladi in mediji (Erjavec, Volčič 1999) je prišla do rezultatov, da se gledanje televizije od 1. do 5. razreda ne razlikuje in po desetem letu starosti celo upade. Rezultati mojega vprašalnika pa kažejo, da so učenci, ko so bili mlajši, oz. 1. razred, gledali manj televizije, kot sedaj, ko so v 5. razredu.. Razlog mojega predvidevanja, da se čas gledanja televizije od 1. do 5. razreda spreminja in med drugim tudi narašča, je, da imajo petošolci najbrž že nekoliko več znanja, razumejo več vsebin, imajo vedno širše interese, tudi brati znajo, kar je predvsem pomembno pri podnapisih. Z znanjem branja lahko že bolj razumejo dogajanje na televiziji, predvsem pri predvajanju tujih televizijskih programov, kot so Discovery Channel, National Geographic, Animal Planet... Razumljivejši pa jim postanejo tudi razni filmi, komedije, mehiške nadaljevanke, itd. Mislim, da vse to pripomore k temu, da se pri učencih od 1. do 5. razreda čas, preživet pred televizijo, spreminja in celo narašča.

Vsekakor bi za posplošitev rezultatov potrebovali večji vzorec učencev. Dobro bi bilo primerjati tudi za koliko se poveča interes gledanja televizije v drugih starostnih obdobjih. Mogoče je povečano število ur od 1. do 5. razreda zanemarljivo v primerjavi s povečanim ali zmanjšanim številom ur gledanja televizije v kasnejših obdobjih. Hipotezo, da se čas, preživet pred televizijo od 1. do 5. razreda spreminja, potrdimo.

4.3 PRIMERJAVA MNENJ STARŠEV IN OTROK O GLEDANOSTI TELEVIZIJE

Predvidevala sem, da se odgovori staršev in otrok o gledanosti televizije, razlikujejo. Za analizo sem uporabila odgovore petošolcev in njihovih staršev. Vključila sem vse trditve in vprašanja iz vprašalnika. Rezultate za vse trditve sem prikazala na Grafu 4, in sicer za starše in učence posebej. Rezultate zaprtih vprašanj sem prikazala tabelarično.

Vprašalnika za starše in otroke sta bila vsebinsko enaka. Razlika je bila zgolj v nagovarjanju ali v prilagojenosti vprašanj otrokovemu razumevanju. Zaradi preglednosti spodaj navajam samo vprašanja, ki so bila narejena za starše.

Graf 4: Aritmetične vrednosti odgovorov staršev in učencev na vse trditve iz vprašalnika

Iz grafa aritmetičnih sredin lahko vidimo, da se odgovori staršev in učencev po pričakovanjih razlikujejo. Nekje se kažejo večje razlike, drugje manjše. Da bi preverila kateri odgovori se statistično pomembno razlikujejo, sem izračunala t-test za neodvisne vzorce (razlike so statistično pomembne na nivoju 0,05).

Tabela 10: Televizijo večinoma gledamo skupaj z otrokom

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,33	0,658	1,643	0,103
Učenci	3,14	0,483		

Glede na rezultat t-testa vidimo, da med odgovori staršev in učencev ni prišlo do statistično pomembnih razlik ($t = 1,643$, $df = 103$, $sig = 0,103$). Tudi iz povprečnih vrednosti vidimo, da ni velikega odstopanja. Sklepamo lahko, da starši sicer gledajo televizijo s svojim otrokom, vendar ne zelo pogosto. Iz trditve, ki je analizirana v Tabeli 15: Zaradi obveznosti ki jih imam, otrok pogosto sam gleda televizijo, lahko vidimo, da je krivec za redkeje gledanje televizije z otrokom zaposlenost staršev.

Tabela 11: V prostem času otrok najraje gleda televizijo

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	2,88	0,971	-0,253	0,801
Učenci	2,93	0,483		

Iz t-testa ugotovimo, da med odgovori staršev in učencev ni prišlo do statistično pomembnih razlik ($t = -0,253$, $df = 104$, $sig = 0,801$). Povprečne vrednosti so bile med primerjalnima skupinama pri tej trditvi še najbolj enotne. Sklepamo lahko, da otrokom televizija ne predstavlja najbolj priljubljenega načina za zapolnitev prostega časa, kar je pohvalno. Upam, da prosi čas preživljajo aktivno in ne za drugim medijem, ki je tudi vedno bolj popularen, t.j. računalnik.

Tabela 12: Opažam, da otrok skozi odraščanje gleda več televizije

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	2,90	0,895	-3,143	0,002
Učenci	3,56	1,268		

Na osnovi t-testa vidimo, da so med odgovori staršev in učencev statistično pomembne razlike ($t = -3,143$, $df = 100,401$, $sig = 0,002$). Imamo statistično različna vzorca, kar pomeni, da je odgovarjanje staršev na to vprašanje bistveno drugačno kot pa odgovarjanje učencev. Glede na povprečne vrednosti vidimo, da naj bi otroci skozi odraščanje gledali več televizije (starši so sicer drugačnega mnenja). Je pa varianca pri otrocih zelo visoka, kar pomeni, da nekateri otroci skozi odraščanje preživijo vedno več časa pred televizijo, drugi pa ne.

Tabela 13: Otroku omejujemo gledanje televizije

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,41	1,117	2,922	0,004
Učenci	2,70	1,347		

Glede na povprečne vrednosti vidimo, da starši pri tej trditvi dosegajo višje povprečje od učencev. Tudi t-test je pokazal statistično pomembne razlike ($t = 2,922$, $df = 103$, $sig = 0,004$) med odgovori staršev in njihovih otrok. Mogoče gre s strani staršev za družbeno zaželen odgovor ali pa učenci niti ne občutijo teh omejevanj. Iz vrednosti variance je tudi videti, da so tako učenci kot starši zelo raznoliko odgovarjali na to trditev, vrednost variance je namreč zelo visoka. Iz tega lahko sklepamo, da mogoče nekateri starši otrokom omejujejo gledanje televizije, medtem ko drugi pustijo, da lahko gledajo vse kar želijo.

Tabela 14: Televizijo gleda vsak dan

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,41	1,078	0,567	0,572
Učenci	3,27	1,326		

T-test pri tej trditvi ni pokazal statistično pomembnih razlik ($t = 0,567$, $df = 102$, $sig = 0,572$) med odgovori staršev in učencev. Zopet pa je vrednost variance v obeh primerih visoka predvsem pri učencih, kar pomeni, da so zelo raznoliko odgovarjali. Od tod lahko sklepamo, da nekateri učenci gledajo televizijo vsak dan, drugi pa bolj poredko. Raznolikost mnenj je tudi pri starših.

Tabela 15: Zaradi obveznosti, ki jih imam, otrok pogosto sam gleda televizijo

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,43	1,021	5,703	0,000
Učenci	2,32	0,985		

Na osnovi t-testa lahko vidimo, da je prišlo do statistično pomembnih razlik ($t = 5,703$, $df = 104$, $sig = 0,000$) v odgovorih med primerjalnima skupinama. Glede na povprečno vrednost vidimo, da pri starših včasih velja oz. velja, da zaradi svojih obveznosti njihov otrok pogosto sam gleda televizijo. Otroci so dosegli precej nižje povprečne vrednosti od staršev. Mogoče niti ne vedo, da je vzrok, da gledajo televizijo sami, zaposlenost staršev.

Tabela 16: Doma imamo postavljena pravila o gledanju televizije

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,18	1,167	4,921	0,000
Učenci	2,04	1,224		

Rezultat t-testa je tudi pri tej trditvi zaznal statistično pomembne razlike ($t = 4,921$, $df = 104$, $sig = 0,000$) med odgovori staršev in učencev oz. njihovih otrok. Starši zopet dosegajo bistveno višje povprečne vrednosti. To sem tudi pričakovala. Tudi rezultati raziskave (Erjavec, Volčič 1999) kažejo na to, da matere, v primerjavi z otroki, poročajo o več pravilih o gledanju televizije, kot pa to zaznavajo njihovi otroci. Otroci so izmed vseh ostalih trditev pri tej dosegli najnižje povprečne vrednosti in pravijo, da ne velja, da bi doma imeli postavljena pravila o gledanju televizije, starši pa se bolj nagibajo k temu, da včasih velja, da imajo postavljena pravila o gledanju televizije. Tudi vrednost variance je pri obeh skupinah zelo visoka. To bi lahko pomenilo, da imajo v nekaterih družinah postavljena pravila o gledanju televizije, drugod pa pravil ni.

Tabela 17: O oddajah, ki jih ne gledamo skupaj, se vedno pogovorimo

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	2,96	0,889	3,798	0,000
Učenci	2,14	1,315		

Ponovno dosegajo starši višje povprečne vrednosti kot otroci, kar sem tudi pričakovala. Razhajanja v povprečnih vrednostih staršev in učencev so dovolj visoka, da je t-test zaznal statistično pomembne razlike ($t = 3,798$, $df = 8,778$, $sig = 0,000$). Starši so se sicer bolj nagibali k odgovoru da včasih velja, da se o oddajah, ki jih ne gledajo skupaj, pogovorijo, medtem ko so se učenci bolj nagibali k odgovoru, da to ne velja. Sprašujem se, ali gre s strani staršev bolj za družbeno zaželen odgovor kot pa za dejansko izvajanje teh pogovorov.

Tabela 18: Otroku dovolimo, da gleda vse oddaje, a se o njih pogovorimo

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	2,00	0,744	-1,292	0,200
Učenci	2,27	1,328		

Rezultat t-testa ni pokazal statistično pomembnih razlik ($t = -1,292$, $df = 88,721$, $sig = 0,200$). Starši so izmed vseh ostalih trditev prav tu dosegli najnižje povprečne vrednosti. Mislim, da je lahko krivec za tako nizko povprečje vsebovanost dveh trditev v eni povedi: »Otroku dovolimo, da gleda vse oddaje« ter »O njih se pogovorimo«. Morebiti starši dovolijo gledati otroku vse oddaje, vendar se o njih potem ne pogovorijo, po drugi strani pa se najdejo starši, ki otroku ne dovolijo gledati vseh oddaj, a se o njih pogovorijo. Mislim, da bi bili rezultati bolj uporabni, če bi iz tega naredila dve trditvi in sicer: »Otroku dovolimo, da gleda vse oddaje« in »O oddajah se pogovorimo«.

Tabela 19: Kadar je otrok sam, najraje gleda televizijo

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	2,56	1,090	-1,480	0,142
Učenci	2,89	1,191		

Odgovori staršev in učencev se ne razlikujejo statistično pomembno ($t = -1,480$, $df = 103$, $sig = 0,142$). Mislim, da lahko rezultat te trditve povežemo z rezultatom trditve iz Tabele 11: V prostem času otrok najraje gleda televizijo. Tudi tam so starši in predvsem učenci dosegli podobne povprečne vrednosti. Očitno velja, da učencem televizija ne predstavlja najprijetnejšega načina preživljanja prostega časa. Bi pa bilo vsekakor zanimivo vedeti, katera dejavnost bi to lahko bila.

Tabela 20: Vedno imamo pregled nad tem, katere oddaje gleda otrok

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,59	0,888	3,387	0,001
Učenci	2,89	1,181		

Rezultat t-testa je pokazal statistično pomembne razlike ($t = 3,387$, $df = 102$, $sig = 0,001$). Glede na to, da tudi pri ostalih trditvah, ki se dotikajo samega nadzora in pravil o gledanju televizije, starši dosegajo višja povprečja, sem podoben rezultat pričakovala tudi v tem primeru. Rezultat je moja pričakovanja potrdil. V primerjavi z učenci tudi tu starši dosegajo višje povprečne vrednosti.

Tabela 21: Kadar je otroku dolgčas, najraje gleda televizijo

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	2,76	1,109	-0,347	0,729
Učenci	2,84	1,259		

Glede na rezultat t-testa vidimo, da med odgovori staršev in učencev ni prišlo do statistično pomembnih razlik ($t = -0,347$, $df = 102$, $sig = 0,729$). Je pa vrednost variance pri starših in učencih zelo visoka. Iz tega lahko sklepamo, da nekateri otroci, kadar jim je dolgčas, najraje gledajo televizijo, drugi pa se raje zaposlijo s čim drugim. Rezultati te trditve so si zelo podobni s trditvijo v Tabeli 11: V prostem času otrok najraje gleda televizijo. Z obema trditvama sem namreč preverjala, koliko je televizija priljubljena pri otrocih in posledično, ali so starši podobnega mnenja. Rezultat je v obeh primerih pokazal skoraj identična povprečja, torej lahko rečemo, da televizija niti ni tako zelo priljubljena za zapolnitev prostega časa.

Tabela 22: Otrok bi si želel gledati več televizije, kot mu dovolimo

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,23	1,237	3,608	0,000
Učenci	2,35	1,246		

Tudi tokrat je t-test pokazal statistično pomembne razlike v odgovorih med starši in njihovimi otroki ($t = 3,608$, $df = 102$, $sig = 0,000$). Glede na povprečne vrednosti lahko vidimo, da učenci niti nimajo potrebe po večjem gledanju televizije. Nagibali so se namreč k odgovoru, da to ne velja, medtem ko se starši nagibali k odgovoru včasih velja. Je pa vrednost variance v obeh primerih precej visoka, kar pomeni, da so oboji zelo raznoliko odgovarjali na to trditev.

Tabela 23: Otroku prepovemo gledati nekatere oddaje

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,99	1,085	3,443	0,001
Učenci	3,30	1,151		

Zopet lahko vidimo trend, da starši dosegajo višje povprečne vrednosti od svojih otrok pri trditvah, ki zadevajo omejitve in prepovedi gledanja televizije. Učenci so dosegli nižje povprečne vrednosti in pravijo, da včasih velja, da jim starši prepovedo gledati nekatere oddaje, starši pa so mnenja, da to velja. Tudi t-test je pokazal statistično pomembne razlike ($t = 3,443$, $df = 103$, $sig = 0,001$) v odgovorih med starši in učenci.

Tabela 24: Ko je bil otrok mlajši, smo bolj nadzorovali, kaj gleda po televiziji

5. razred	$\bar{x}$	S	t	Sig (2-tailed)
Starši	3,33	1,179	-2,594	0,011
Učenci	3,96	1,321		

Rezultat t-testa je pokazal, da se aritmetični sredini med seboj statistično pomembno razlikujeta ($t = -2,594$, $df = 103$, $sig = 0,011$). Zanimivo, da so tokrat učenci tisti, ki dosegajo višje povprečne vrednosti. Nagibajo se k odgovoru, da velja, da so starši bolj nadzorovali, kaj gleda po televiziji, ko je bil mlajši, medtem ko starši niso zaznali razlike v nadzorovanju.

Če na kratko povzamemo rezultate, lahko vidimo, da je pri devetih trditvah prišlo do statistično pomembnih razlik med odgovori staršev in njihovih otrok, kar sem pričakovala. Pri šestih trditvah pa t-test ni zaznal statistično pomembnih razlik. V večini primerov so višje povprečne vrednosti dosegali starši. Zanimivo je, da so ravno pri trditvah, kjer sem preverjala, ali je s strani staršev nadzor pri gledanju televizije, ali imajo postavljena pravila itd., starši dosegali občutno višja povprečja v primerjavi z učenci. Te trditve so: Otroku omejujemo gledanje televizije, Doma imamo postavljena pravila o gledanju televizije, O oddajah, ki jih ne gledamo skupaj, se vedno pogovorimo in Otroku prepovemo gledati nekatere oddaje. O pojavljanju tega trenda piše tudi Erjavec (1999), ki pravi, da matere, v primerjavi z otroki, poročajo o več pravilih in pogostejšem spremljanju televizije. Ob teh razlikah v odgovorih se mi poraja vprašanje, ali starši resnično postavljajo pravila, nadzorujejo in omejujejo gledanje televizije, kot kažejo rezultati, ali gre bolj za družbeno zaželen odgovor. Mogoče pa otroci niti ne občutijo tega omejevanja. Morebiti se niti ne zavedajo teh pravil, ker se jim zdi običajno, da določenih oddaj ne gledajo, saj jih morebiti tudi drugi člani družine ne.

Presenetil me je tudi rezultat na dve trditvi, in sicer: Otrok v prostem času najraje gleda televizijo in Kadar je otroku dolgčas, najraje gleda televizijo. Rezultat je pokazal skoraj identična povprečja pri obeh trditvah. Izkazalo se je, da otroci v prostem času niti ne gledajo toliko televizije, kar se mi zdi super. Me pa skrbi, da v ospredje prihaja računalnik in morebiti učenci raje kot pred televizijo svoj prosti čas preživijo za računalnikom.

Celoten vprašalnik je zajemal tudi tri vprašanja zaprtega tipa. Rezultate sem predstavila v spodnjih tabelah. Zaradi boljše preglednosti sem zapisala samo tista vprašanja, ki so bila oblikovana za starše.

Tabela 25: Ali vaš otrok rad gleda televizijo

Ali vaš otrok rad gleda televizijo?	STARŠI 5. RAZREDA		UČENCI 5. RAZREDA	
	f	f (%)	f	f (%)
DA	26	53,1	18	32,1
KAKOR KDAJ	22	44,9	36	64,3
NE MOREM SE ODLOČITI	0	0,0	2	3,6
NE	1	2,0	0	0
SKUPAJ	49	100,0	56	100,0

Ker pogoja za računanje χ^2 preizkusa (nobena teoretična frekvenca ne sme biti manjša od 1 in več kot 20% teoretičnih frekvenc ne sme biti manjših od 5) nista izpolnjena, χ^2 preizkusa nisem računala. Rezultat sem interpretirala samo za vzorec in se nisem spraševala o osnovni množici.

Kot kažejo rezultati, se mnenja staršev in otrok o priljubljenosti televizije za malenkost razlikujejo. Največ oz. 53% vprašanih staršev se je odločilo za odgovor *da*, da njihov otrok rad gleda televizijo, medtem ko se je največ učencev (64,3%) odločilo za odgovor *kakor kdaj*. Mislim, da razlike kljub temu niso tako velike, da bi lahko starše okrivili, da nebi vedeli, ali njihov otrok rad gleda televizijo ali ne. Tudi pri posameznih trditvah, ki sem jih predstavila v Tabeli 11: V prostem času otrok rad gleda televizijo, Tabeli 19: Kadar je otrok sam, najraje gleda televizijo in v Tabeli 21: Kadar je otroku dolgčas, najraje gleda televizijo, se je izkazalo, da ni prišlo do statistično pomembnih razlik med odgovori staršev in učencev. Od tod sklepam, da starši kar dobro vedo, kako priljubljena je pri otroku televizija in tudi otrok je potemtakem dobro ocenil svoja občutenja. Zelo zanimivo bi bilo izvesti raziskavo, kjer bi

preverjala podobnost odgovorov staršev in konkretno njegovega otroka. Takrat bi lahko zanesljiveje govorili o razlikah v odgovorih med starši in otroki.

Tabela 26: Kaj po vašem mnenju otrok najraje gleda

Kaj po vašem mnenju otrok najraje gleda?	STARŠI 5. RAZREDA		UČENCI 5. RAZREDA	
	f	f (%)	f	f (%)
RISANKE	17	34,7	10	17,7
FILME	10	20,4	20	35,8
NADALJEVANKE	11	22,5	16	28,6
ŠPORT	4	8,1	4	7,1
DOKUMENTARNE ODDAJE	7	14,3	6	10,8
SKUPAJ	49	100,0	56	100,0

Da bi ugotovila, ali prihaja do statistično pomembnih razlik, sem izračunala χ^2 preizkus s procenti. Vrednost χ^2 preizkusa ($\chi^2 \leq 11,06$ ($g = 4$, $P = 0,05$)) kaže, da se v osnovni množici med starši in učenci pojavljajo statistično pomembne razlike glede tega, kaj njihovi otroci najraje gledajo po televiziji.

Pri vprašanju Kaj otrok najraje gleda po televiziji, je večina staršev (34,7%) izbralo odgovor risanke, medtem ko se pri učencih risanke pojavijo šele na 3. mestu (17,7%). Učenci so namreč kot najbolj priljubljeno zvrst na televiziji izbrali filme (35,8%), po mnenju staršev (20,4%) pa se film pojavi šele na 3. mestu. Učenci so na drugem mestu najpogosteje izbrali nadaljevanke (28,6%), kar me niti ne preseneča. Mislim, da v 5. razredu postajajo popularne prav mehiške nadaljevanke, predvsem če so vpleteni mlajši igralci in vsebujejo zanimivo vsebino. Zanimivo pa bi bilo videti, kakšni bi bili rezultati, če bi kot možen odgovor dodala še resničnostni šovi. V lanskoletni praksi, ko sem poučevala učence 3. razreda, sem opazila, da so bili zelo navdušeni nad oddajo Slovenija ima talent. Mislim, da če bi vprašalnike razdelila v mesecu maju, ko se zopet odvija ta resničnostni šov, bi dobila večinsko mnenje s strani staršev in učencev, da je to pri učencih najbolj priljubljena zvrst.

Tabela 27: Kdaj z otrokom najpogosteje gledate televizijo

Kdaj z otrokom najpogosteje gledate televizijo?	STARŠI 5. RAZREDA		UČENCI 5. RAZREDA	
	f	f (%)	f	f (%)
ČEZ TEDEN	0	0,0	0	0
ZA VIKEND	24	49,0	12	21,5
ČEZ DAN	0	0,0	2	3,5
ZVEČER	24	49,0	42	75,0
JE NE GLEDAMO SKUPAJ	1	2,0	0	0
SKUPAJ	92	100,0	56	100,0

Ker pogoja za računanje χ^2 preizkusa (nobena teoretična frekvenca ne sme biti manjša od 1 in več kot 20% teoretičnih frekvenc ne sme biti manjših od 5) nista izpolnjena, χ^2 preizkusa nisem računala. Rezultat bom interpretirala samo za vzorec in se ne bom spraševala o osnovni množici.

Najpogosteje izbrana odgovora pri starših na vprašanje Kdaj z otrokom najpogosteje gledate televizijo sta bila zvečer (49,0%) in za vikend (49,0%). Tudi pri učencih sta izstopala ta odgovora, čeprav ne tako uravnoteženo kot pri starših. Večina sej jih je odločila, da televizijo gledajo skupaj zvečer (75%), za vikende pa se je odločilo manj učencev (21%). Glede na rezultate se mi dozdeva, da se mogoče starši in učenci niso mogli odločiti med odgovoroma *zvečer* in *za vikende*. Mislim, da bi bilo dobro, če bi imela odgovore še bolj razdelane oz. da bi bili možni odgovori še, da televizijo gledajo skupaj *zvečer čez teden* ali *zvečer za vikend* ipd., ali pa vprašanje pustiti odprto, da nanj odgovorijo sami. S tem bi mogoče lahko vplivala tudi na manjše razlike med odgovori staršev in njihovih otrok. Kot zanimivost dodajam še rezultat raziskave Mladi in mediji (Erjavec, Volčič 1999), ki je prišla do ugotovitev, da sedem-, osem- in devetletniki najpogosteje gledajo televizijo po šoli in po večerji, torej zvečer. Predvidevam, da imajo tudi starši več časa za gledanje televizije v večernih urah, kot tudi kažejo rezultati.

V hipotezi sem predvidevala, da se odgovori staršev in njihovih otrok o gledanosti televizije razlikujejo. Hipotezo lahko delno potrdim, saj se statistično pomembne razlike pojavljajo pri večini trditev, ne pa pri vseh. Pri nekaterih trditvah so razlike med odgovori staršev in njihovih otrok premajhne.

5 ZAKLJUČEK

Množični mediji imajo v naši družbi pomembno vlogo. Poleg družine, šole in vrstnikov s svojimi vsebinami vplivajo na oblikovanje posameznikovih stališč, norm, vrednot, pa tudi na oblikovanje samopodobe in identitete. Tako lahko otroci in mladostniki preko njih dobijo mnogo odgovorov in vpogledov v to, kako drugi živijo, kako oblikujejo medsebojne odnose, posredno spoznavajo svet in družbo. Televizijski programi in ostali mediji, kot so internet, radio, revije, raziskujejo tudi sporna ali občutljiva vprašanja, ki lahko staršem olajšajo pogovor oz. razprave z otrokom. Sicer pa mnogo ugotovitev nakazuje na problematiko raznovrstnih vplivov televizije na otroke. Vprašanju o tem, ali vpliva in kako vpliva na posameznika, težko sledi enoznačen odgovor, saj je pri učinkovanju medijskih vsebin vpetih še mnogo drugih dejavnikov, kot so družinska situacija, osebnost gledalca, dolžina gledanja itd. Od celotne vzgoje staršev, odraslih in tudi učiteljev, je odvisno, kateri učinki televizije bodo prevladovali. Prav zato je pomembno, da se starši z otrokom pogovarjajo o posameznih oddajah, mu razložijo in včasih katere tudi prepovedo.

V diplomskem delu sem se ukvarjala s proučevanjem gledanja televizije otrok z vključevanjem njihovih staršev. V raziskavo sem vključila starše otrok 1. razredov, starše otrok 5. razredov ter učence 5. razredov. Z vprašalnikom za starše in učence sem poskušala ugotoviti, ali imajo pri mlajših otrocih starši več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin, ali se pri učencih od 1. do 5. razreda čas, preživet pred televizijo, spreminja. Ugotavljala pa sem še, ali se odgovori staršev in otrok o gledanosti televizije razlikujejo.

Najprej sem preverjala, ali imajo pri mlajših otrocih (prvošolcih) starši več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin kot pri starejših (petošolcih). Predvidevala sem, da imajo starši mlajših otrok več kontrole pri izbiri televizijskih vsebin. Rezultati so moje predvidevanje zavrnil. Na šoli, kjer sem izvedla raziskavo, se je izkazalo, da imajo starši otrok iz 1. in 5. razreda skoraj ves čas enak nadzor nad gledanjem televizije, oboji gledajo televizijo tudi skupaj s otrokom, postavljajo omejitve, se pogovarjajo o vsebinah itd. Kljub rezultatom t-testa, opisna statistika kaže na trend, da imajo starši pri mlajših otrocih nekoliko več nadzora in pravil pri gledanju televizije. Tudi raziskava Zveze prijateljev mladine iz leta 1998 ugotavlja, da delež otrok, ki so jim starši prepovedali gledanje določenih programov, pada s starostjo, po devetem letu (to

je približno v 4. razredu) pa naj bi nadzor in prepovedi oddaj drastično upadel. Mislim, da bi do podobnih rezultatov prišla tudi jaz, če bi imela bolj reprezentativen vzorec.

Raziskovala sem tudi, ali se pri učencih od 1. do 5. razreda čas, preživet pred televizijo, spreminja. Predvidevala sem, da se spreminja in da starejši učenci (petošolci) preživijo več časa pred televizijskim sprejemnikom kot pa, ko so bili mlajši (prvošolci). Rezultati so moje predvidevanje potrdili. Razlog večjega interesa za gledanje televizije pri starejših učencih je, da imajo ti že nekoliko več znanja, razumejo več vsebin, imajo vedno širše interese, tudi brati znajo, kar je pomembno predvsem pri podnapisih. Sicer pa raziskava Mladi in mediji (Erjavec, Volčič 1999) ugotavlja, da se gledanje televizije od 1. do 5. razreda ne razlikuje in po 10. letu starosti celo upade.

Pri zadnjem delu raziskave sem uporabila vse trditve in vprašanja, ki jih je vseboval vprašalnik. Primerjala sem namreč vse odgovore učencev 5. razredov in njihovih staršev. Predvidevala sem, da bo med odgovori staršev in njihovih otrok prišlo do statistično pomembnih razlik. Rezultati so moja pričakovanja samo delno potrdili. Pri večini trditev, predvsem kar zadeva omejitve, pravila in prepovedi gledanja televizijskih oddaj, so starši dosegali višja povprečja od učencev. To bi pomenilo, da imajo starši več nadzora pri gledanju televizije, kot pa to menijo učenci. Ker je prišlo do takih odstopanj, sem dobila občutek, da mogoče nekateri starši odgovarjajo na vprašanja tako, kot si želijo, da bi bilo, ne pa, kakršna je dejanska situacija v družini. Sicer pa tudi Erjavec (1999) piše, da matere, v primerjavi z otroki, poročajo o več pravilih in pogostejšem spremljanju televizije, kot pa to zaznavajo otroci. Kljub delno potrjeni hipotezi pa rezultate jemljem s kančkom skeptičnosti. Starši petošolcev so namreč vprašalnik reševali doma in marsikateri otrok je lahko povedal svoje mnenje ter pomagal pri reševanju. Če bi starši reševali vprašalnike na roditeljskem sestanku, kot so to storili starši prvošolcev, bi morebiti prišlo do več statističnih razlik. Žal so v 5. razredu roditeljski sestanek že imeli, zato tega nisem mogla izvesti.

Nekatere dileme, ki so povezane s televizijo, so še naprej odprte. Še vedno ni povsem jasno, kako televizija vpliva na posameznika, kako iz televizije potegniti le najboljše, do kolikšne mere naj bi se starši vmešavali v gledanje televizije svojih otrok. Glede na rezultate moje raziskave vidim, da se starši trudijo omejevati gledanje in imeti nadzor nad programi, ki jih gleda otrok, kar je pohvalno. Mogoče bi bilo smiselno, da bi učitelji na roditeljskem sestanku namenili nekaj besed o televiziji. Starše bi tako seznanili s pomembnostjo

nadzorovanja, pogovorov o vsebinah, pa tudi o možnih pozitivnih in negativnih vplivih pri prekomernem gledanju le-te.

Zanimivo pa bi bilo raziskati tudi, kako je z nadzorom pri starejših otrocih, kakšno povezavo ima čas, preživet pred televizijo, z ucnim uspehom. To bi lahko bila tema katere izmed naslednjih raziskav.

6 VIRI IN LITERATURA

- Armstrong, T. (2000, 1991). Prebudite genija v svojem otroku. Tržič: Učila.
- Bašič Hrvatini, S. (1995). Otrok in nasilje v medijih. V: Košir, M. (ur), Otrok in mediji, Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenija, str. 37-42.
- Bikić, A. (1999). Gledanje televizije in vpliv na otrokovo doživetje sveta okoli sebe v prvi triadi devetletne osnovne šole. Raziskovalna naloga. Maribor: II. Gimnazija Maribor.
- Boh, K., Mesec, B. (1970). Otroci in televizija. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Buckingham, D. (2003). Media education: literacy, learning, and contemporary culture. Cornwall: MPG Books Ltd.
- Erjavec, K., Volčič, Z. (1998). Mladi in mediji. Ljubljana. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenija.
- Erjavec, K., Volčič, Z. (1999a). Moč in nemoč televizije: priročnik za starše in učitelje. Ljubljana: Založba Rokus.
- Erjavec, K., Volčič, Z. (1999b). Odraščanje z mediji: rezultati raziskave Mladi in mediji. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenija.
- Gunter, B., McAleer J. L. (1990). Children and television: the one eyed monster? London: Library of Congress Cataloging in Publication Data.
- Gril, A. (2006). Prosti čas mladih v Ljubljani. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Harris, J. R (2007) Otroka oblikujejo vrstniki. Ljubljana: Orbis.
- Juričan, B. (1999). Vloga staršev pri otrokovem gledanju televizije. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Košir, M. (ur.) (1995). Otrok in mediji: zbornik. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenija.

- Kokalj, T. (2001). Oči, mami, ugasnita televizijo. *Moj malček*, 2, 16 – 17.
- Kerčmar, P. (1999). *Mladi in televizija*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Košir, M., Ranfl, R. (1996). *Vzgoja za medije*. Ljubljana: DZS.
- Lesjak, B. (1999). *Otrokovo spremljanje televizije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lovrić, M. (2003). *Razumevanje televizijske resničnosti – kvalitativna raziskava med lendlavskimi predšolskimi otroki*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Livingstone, S. (2002). *Young people and new media*. London: SAGE Publications.
- Luthar, B. (1992). *Čas televizije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Musek, J., Pečjak, V. (2001). *Psihologija*. Ljubljana: Educy.
- Orel, N. (2001). *Razumevanje televizijske resničnosti pri predšolskem otroku*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Palmer, E. L. (2003). *The Faces of Televisual Media: Teacing, Violence, Selling to Children*.
- ZDA: Library of Congress Cataloging in Publication Data.
- Papalia, D. E., Wendkos Olds, S., Duskin Feldman, R. (2003), *Otrokov svet: otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva*. Ljubljana: Educy.
- Pergar-Kuščer, M. (1999). *Šola in otrokov razvoj: mlajši otrok v šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Sivec, V. (2001). *Televizija kot mamilo?* Anja, št. 19.

- Volčič, Z. (1999). Vpliv televizije na otroka in razmerje s starši. V: Erjavec, K., Volčič, Z. (ur.): Zbornik raziskav o medijskih vplivih na otroke. Poletna šola Media education/vzgoja za medije. Ljubljana: Zavod za odprto družbo in Fakulteta za družbene vede.
- Žontar, D. (2002). Televizija in učna uspešnost. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

INTERNETNE STRANI

- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry: Children and watching TV
http://www.aacap.org/cs/root/facts_for_families/children_and_watching_tv
(13.10. 2010)
- Boyse, K.: Television and Children
<http://www.med.umich.edu/yourchild/topics/tv.htm> (13. 10. 2010)
- Cvikl, B: Otroci in digitalni mediji
http://www.otroci.si/vzgoja_otrok/otroci_in_digitalni_mediji.html (10. 11. 2010)
- Gavin, M. L: How TV Effects Your Child.
http://kidshealth.org/parent/positive/family/tv_affects_child.html# (13. 10. 2010)
- Graham, J.: How television viewing affects children
<http://umaine.edu/publications/4100e/> (5. 1. 2011)
- Health Effects of Excessive TV Watching by Children
<http://www.limitv.org/health.htm> (10. 11. 2010)
- Histovski, D.: Ekološka perspektiva v razvoju
<http://www.zzsp.org/revija/2003/03-3-315-338.pdf> (11. 1. 2011)

- Media Awareness Network
http://www.media-awareness.ca/english/parents/television/good_things_tv.cfm
(21. 5. 2011)
- Otroci in televizija: resnica proti mitu
<http://www.tolovaj.com/vsebina/otroci/otroci-in-televizija-resnica-proti-mitu>
(3. 1. 2011)
- Vogrinčič, A.: Otroci in televizija
<http://www.viva.si/Psihologija-in-odnosi/401/Otroci-in-televizija> (2.4. 2011)
- Vpliv medijev na otroka
<http://www.babybook.si/oprema-in-igra/vpliv-medijev-na-otroka/> (10. 11.2010)
- Wikipedija
http://sl.wikipedia.org/wiki/Jean_Piaget (4. 12. 2010)

TELEVIZIJSKI PRISPEVEK

- TV Slovenija, 1. program. 2010. *Turbulenca*. Ljubljana, 15. december.

7 PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik za starše

Pozdravljeni!

Ime mi je Karin Žnidarčič. Sem absolventka Oddelka za razredni pouk na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Za diplomsko delo proučujem navade gledanja televizije šolskih otrok. Prosila bi vas, da anonimno odgovorite na spodnja vprašanja, za kar se vam iskreno zahvaljujem.

Prosim obkrožite ustrezno številko glede na to, koliko veljajo spodnje trditve za vašega otroka.

1- nikoli ne velja   2- ne velja   3- včasih velja   4- velja   5- popolnoma velja

Trditev:	Nikakor ne velja	Ne velja	Včasih velja	Velja	Popolnoma velja
1. Televizijo večinoma gledamo skupaj z otrokom.	1	2	3	4	5
2. V prostem času otrok najraje gleda televizijo.	1	2	3	4	5
3. Opažam, da otrok skozi odraščanje gleda več televizije.	1	2	3	4	5
4. Otroku omejujemo gledanje televizije.	1	2	3	4	5
5. Televizijo gleda vsak dan.	1	2	3	4	5
6. Zaradi obveznosti, ki jih imam, otrok pogosto sam gleda televizijo.	1	2	3	4	5
7. Doma imamo postavljena pravila o gledanju televizije.	1	2	3	4	5
8. O oddajah, ki jih ne gledamo skupaj, se vedno pogovorimo.	1	2	3	4	5
9. Otroku dovolimo, da gleda vse oddaje, a se o njih pogovorimo	1	2	3	4	5
10. Kadar je otrok sam, najraje gleda televizijo.	1	2	3	4	5
11. Vedno imamo pregled nad tem, katere oddaje gleda otrok.	1	2	3	4	5
12. Kadar je otroku dolgčas, najraje gleda televizijo.	1	2	3	4	5
13. Otrok bi si želel gledati več televizije, kot mu dovolimo.	1	2	3	4	5
14. Otroku prepovemo gledati nekatere oddaje.	1	2	3	4	5
15. Ko je bil otrok mlajši, smo bolj nadzorovali, kaj gleda po televiziji.	1	2	3	4	5

16. Ali vaš otrok rad gleda televizijo?

- a) Da   b) Kakor kdaj   c) Ne morem se odločiti   d) Ne

17. Kaj po vašem mnenju otrok najraje gleda po televiziji (samo en odgovor)?

- a) Risanke   b) Filme   c) Nadaljevanke   d) Šport   e) Dokumentarne oddaje

18. Z otrokom najpogosteje gledamo televizijo

- a) Čez teden   b) Za vikend   c) Čez dan   d) Zvečer   e) Je ne gledamo skupaj

Priloga 2: Vprašalnik za učence

Pozdravljeni!

Ime mi je Karin Žnidarčič. Sem absolventka Oddelka za razredni pouk na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Za diplomsko delo proučujem navade gledanja televizije šolskih otrok. Prosila bi te, da anonimno odgovoriš na spodnja vprašanja, za kar se ti iskreno zahvaljujem.

Prosim obkrožite ustrezno številko glede na to, koliko velja za tebe

1- nikoli ne velja   2- ne velja   3- včasih velja   4- velja   5- popolnoma velja

Trditev:	Nikakor ne velja	Ne velja	Včasih velja	Velja	Popolnoma velja
1. Televizijo večinoma gledam skupaj s starši.	1	2	3	4	5
2. V prostem času najraje gledam televizijo.	1	2	3	4	5
3. Ko sem bil/a mlajši/a (1.razred), sem gledal/a manj televizije.	1	2	3	4	5
4. Starši mi omejujejo gledanje televizije.	1	2	3	4	5
5. Televizijo gledam vsak dan.	1	2	3	4	5
6. Ko so starši v službi ali imajo druge opravke, televizijo po navadi gledam sam.	1	2	3	4	5
7. Doma imamo postavljena pravila o gledanju televizije.	1	2	3	4	5
8. O oddajah, ki jih ne gledam skupaj s starši, se vedno pogovorimo.	1	2	3	4	5
9. S starši se pogovarjamo o programih z nasiljem ali z neprimernim vedenjem (filmi, resničnostni šovi kot so Big Brother, Kmetija...).	1	2	3	4	5
10. Ko staršev ni doma in sem sam, najraje gledam televizijo.	1	2	3	4	5
11. Starši vedno vedo kaj gledam po televiziji.	1	2	3	4	5
12. Kadar mi je dolgčas, najraje gledam televizijo.	1	2	3	4	5
13. Če bi lahko, bi gledal več televizije kot jo sicer.	1	2	3	4	5
14. Starši mi prepovejo gledati nekatere oddaje.	1	2	3	4	5
15. Ko sem bil mlajši, so starši bolj nadzorovali ,kaj gledam po televiziji.	1	2	3	4	5

16. Ali rad gledaš televizijo?

a) Da   b) Kakor kdaj   c) Ne morem se odločiti   d) Ne

17. Kaj najraje gledaš po televiziji (samo en odgovor)?

a) Risanke   b) Filme   c) Nadaljevanke   d) Šport   e) Dokumentarne oddaje

18. Kdaj najpogosteje gledaš televizijo skupaj s starši?

a) Čez teden   b) Za vikend   c) Čez dan   d) Zvečer   e) Je ne gledamo skupaj